

1199-10

0804

67.401

M 75

Став странајасса пролетаріјас, бгувчѳі!

Ноии республиканская
библиотека им. В. И. Ленина
ПРАВЕДЧЕСКИЙ ДЕПАРТАМЕНТ

В. М. МОЛОТОВ

9990к

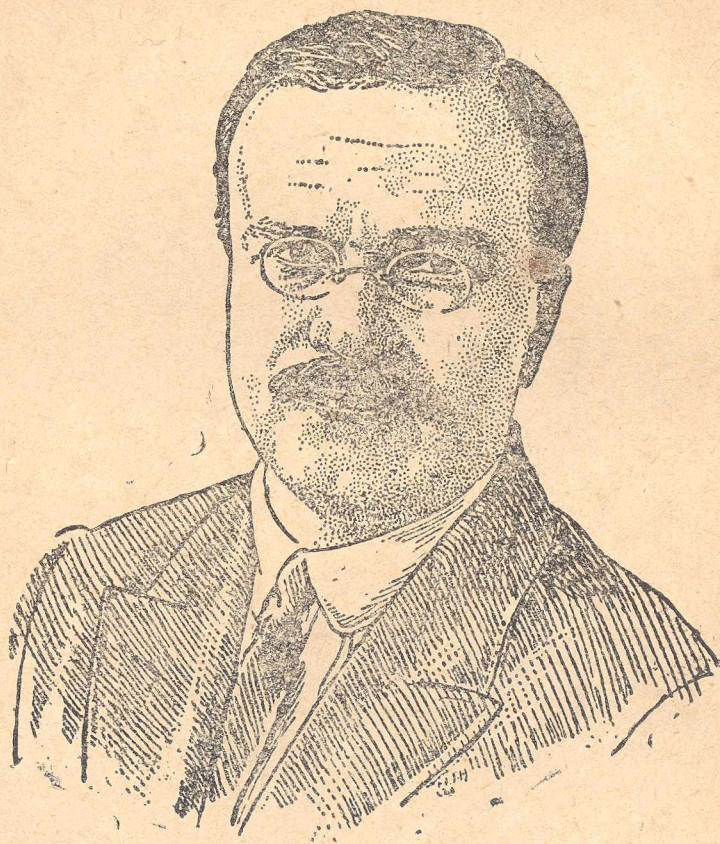
С С С Р ПРАВИТЕЛЬСТВО ЛОН ОТЧОТ

КОМИ ГОСИЗДАТ
СЫКТЫВКАР — 1935

2) 615

В. М. МОЛОТОВ

63.3(2)615

M75

Став странајасса пролетаријас, бунувчи!

В. М. МОЛОТОВ

СССР-са ПРАВИТЕЛСТВОЛОН ОТЧОТ

9290K

СССР-са СÖВЕТЈАС
VII СЈЕЗД ВYЛЫН ДОКЛАД
1935 ВО ЈАНВАР 28 ЛУНÖ

Г.Л.Б. в. Ленин
Ц. 1935 г.
Ант. № 56

9290K

И.И.В. № ~~56~~ 56

КОМИ ГОСИЗДАТ
СЫКТЫВКАР 1935

2 | НАЦИОНАЛЬНАЯ
ЗНАЛИСТЕКА
Республики Коми

**В. М. Молотов. Отчетный доклад О РАБОТЕ ПРАВИТЕЛЬСТВА СССР
VII Съезду Советов СССР.**

Отв. по выпуску А. Чеусова. Техн. редактор М Шестаков.

Уполн. Обл. № 21. Издание № 19. Заказ № 1747. Тираж 3000 экз. Стат формат
62×94, 1/16, 4,5 п. л. 34000 зн. в печ. листе. Сдано в набор 3-11-35 г. Подписано
к печати 14-11-35 г.

Типография Коми ГИЗ-а, Сыктывкар, Коммунистическая 2.

1. Мірөвөј развііјелөн кык віз

Жортјас, нол во сајын Сөветјаслөн VI-öd Сјезд шутс, мыј мјан странаын соціалізм победітөм жылыс вопро-сыс решітөма-нын да соціалізмлөн победаыс тырвыјо обесечітөма. Тајо выводуыс подулавсылс сы вылын, мыј народнөј овмөсын секі-нын ыжыдалан положеніјесө бостісны соціалістическөј элементјас. Секі-нын про-мышленностын пөштө ез колыны капіталістическөј элементјасыс. Ез вөв төдчана налөн рольс і вузасө-мын. Орөдөма вөлі сіз-жө ролсө кулачестволыс сік-тын.

Но сек кезлө вөлі сөмын којмөд јукөн крестанаыс пырөма колхозјасө, унжык крестанаыс-на јешшө вөліны өткаолысјас да вөлі јітчөмаөс асланыс частно-собствен-ническөј овмөсөн, а өд быдөн төдө, мыј мјан населе-ніје пын главнөј массаыс ем крестана. Сы вөсна сіјө кадас Сөвет Сојузлөн сөмын ешажык јөзыс-на вөлі вескыдасө (непосредственнө) ужалө соціалістическөј овмөсас.

Сы бөрын положеніјеыс вежсіс. Мјан странаын со-ціалізм зев јона муніс воғө, соціалістическөј уклад лоі став народнөј овмөсын аік өтнос ыжыдалысөн. Пөштө нол вітөд јукөныс крестаналөн пырісны колхозјасө. Сіз-кө, не сөмын рабочөјјас, но і крестана аслас массаын сувтісны соціалізм стрөітыс радјасө да асланыс кіјасөн стрөітөны соціалістическөј общество. Та вөсна өні соціалістическөј стрөітельствоын непосред-ственнө ужалө-нын мјан странаса јөз пые кызвыныс. (Аплодіментјас.)

Ташөм основнөј ітогыс тајо војасса мјан кыпалөм-паккалөмлөн. Ташөм основнөј ітогыс леңінскөј пар-тіјалөн да став соціалістическөј стрөітельстооін ста-лінскөј вескөдлөмлөн. (Аплодіментјас.)

Кушдөмөс көт ез вөвны торја сөкыдлунјасыс да тырмытөмторјасыс мјан стрөителствоын, некөд оз вермы отрїцајтны сїјөс, мыј і тајө колөм нол вонас мјан страна вобис-воө мунїс кыпалан туйөд, јөз паскыд массјаслыс олан условїејассө бурмөдан туйөд. Јешщө буржык почанлунјас да перспектївајас вөссөны мјан возын өнї, кор ужалыс јөзлөн основнөј массаыс өрөдчїсны частнөј собственносткөд да сувтїсны соціалїзм туй вылө, кодї обеспечївајтө ужлыс ыжыд производїтелност да ужалысјаслыс благосостојанїе да культура воэти аззывлытөма кыптөм. Со мыј вөсна ітогыс, кодөс өнї мї вөчам, ем не сөмын мјан странаса ужалыс јөз тышлыс успехјассө, мјан стрөителстволыс успехјассө медга бурдонјалөм, но такөд өтщөщ сїјө вөстө перспектївајассө Совет Сојузлыс, паскөдө мјанлыс почанлунјассө воэө вылө.

Но мї өгө вермө сорнїтны сөмын асным јылыс, асланым стрөителство јылыс, кор олам капїталїстїческөј странајас кыщын. Гөгөрвоана, мї сравнївајтам сїјөс, мыј мјан ем, сыкөд, мыј вөчсө капїталїстїческөј странајасын.

Сөветскөј Соціалїстїческөј Республикаслөн Соїуз— өвї мїр, кодї олө аслас особөј олөмөн. Мї век-на јешщө нач өвї (једїнственнөј) соціалїстїческөј республика, көт сїјө і ем соціалїстїческөј соїуз уна гырыс да поснї јөзјаслөн, уна нацїјајаслөн, кодјас төдчана аслыспөлөс самаөс олөм укладнас.

Мөд мїр—капїталїстїческөј странајас. Сїјө мїрыс олө аслас олөмөн, кодї зїкөз торјалө мјаныс.

Бөрја војасыс торја јона петкөдлїсны, кушдөм өнїја туйыс капїталїстїческөј странајас раэвїтїелөн. Нол во сајын Советјас Сјезд вылын ковмылїс сорнїтны мїрөвөј екөномїческөј крїчїс јылыс, жужыд крїчїс јылыс, кодї шымыртїс капїталїзмлыс став странајассө. Петїсны-ө сексаң тајө странајасыс крїчїссыс? Ез, ез петны. Не сывөсна, мыј мї капїталїзмлөн прөтївнїкјас, мјанлы лоө сорнїтны со б-өд воын екөномїческөј крїчїс јывгыс, судорогајас јылыс, кодјас тресїтөны капїталїстїческөј странајасөс. Не сөмын прөтївнїкјасыс, но і капїталїзмлөн поклоңнїкјасыс оз вермыны отрїцајтны

фактсө, мыҗ став тајо војасө экономическөҗ криҗисыс чашиҗе капиталистическөҗ обществоос да воҗо-на öниҗа кадөҗ век чашиҗо. Со мыҗла лоө вымыс і вымыс сор-нҗтны капитал странајасса экономическөҗ криҗис җылыс, сы җылыс, кушөм улөҗ усеі тајо странајаслөн овмөсыс, кыҗі сен усеі культура куҗа ужыс, кыҗі јосмө тышыс експлоататор да експлоатирујтан классјас костын, кыҗі јосмө сја-жө тышыс чоң государствојас костын да быд-мө војналөн опасност. Пыр вым да вым фактјас петкөд-лөны сы җылыс, мыҗ торја сөкыдлуныс öниҗа экономическөҗ криҗислөн вермас лоны гөҗөрвоана сөмын сек, сетам-кө аслыным отчет сыын, мыҗ миҗан сінвозын-нҗн мөд дас во паскалө капиталистическөҗ сестемалөн об-щөҗ криҗис, мыҗ пыр јонжыка і јонжыка содө капитализм-лөн сестман процессыс.

Криҗис шымыртис став капиталистическөҗ странајасөс. Криҗисыс мунө не сөмын промышленностын, но і виҗму овмөсын став сјаҗо отраслјаснас. Криҗис төдчис і вузасө-мын, і кредитын, і став мукөд экономическөҗ олөмас тајо странајасас. Некоҗ тащөм улөҗ ез улы промышленнөҗ производстволөн уровнеҗыс, кушөма усеі тајо бөҗ-ја војасө, і некоҗ важөн ез вөв тащөм положенјеыс, медым криҗис кыссис 5 воыс дыржык. Медбөҗја воыс ез вај некушөм төдчана вежсөм экономическөҗ криҗис раҗвивајтчөмас, көт і мирөвөҗ промышленностлөн произ-водство уровнеҗыс колан во сертi мыҗкө мында кыпаліс.

Со некимын даннөҗјас бөҗја кадас промышленнөҗ криҗис мунөмлөн:

Промышленнөҗ продукциялөн ыҗдаыс 1929 во дінө
прөцентјасөн:

Странајас	1929 ео	1930 во	1931 во	1932 ео	1933 во	1934 ео
СССР	100	130	162	185	202	239
США	100	81	68	54	65	67
Англіја	100	92	84	84	88	96
Германја	100	88	72	60	69	86
Францја	100	101	89	69	77	71
Италја	100	92	78	67	74	80
Став мирс (СССР-төҗ)	100	85	74	62	71	76

Ны өтi страна-на јешцö абу воöдчöма 1929 вога уroveňöз, кор крiчiсыс сöмын заводiтчiс. Америкаса Соједиңоннöј Штатјасын промышленнöј производствойс век-на јешцö 1929 во сертi улынжык 33 прöчент былö. Францијаын промышленнöј производстволөн уroveňыс 1934 воын угi весiг 1933 во сертi да вöли 29 прöчентөн улынжык крiчiсöзса кад дорыс, а Италијаын — 20 прöчентөн улынжык сiјö кад дорыс. Германия петкöдлö 1934 воын промышленнöј продукциялыс содöм, но век-на-жö Германияын промышленнöј производствойс 1929 во сертi улынжык 14 прöчент былö. Медматö 1929 вога промышленнöј производство уroveň бердö воöдчiс Англија, но i тан промышленность век-на јешцö ез воöдчы весiг војнаöзса уroveňöз.

1934 вога фактјас петкöдлöны разнöј государствоса промышленность кыпалöмын (развитiјеын) ыжыд неравномерность. Көт i унжык странајасас кушöмакö тöдчö промышленнöј продукциялөн быдмöмлаң вөрчöм, торја случајјасын ми аззам i колан воын-на уroveňлыс усöм (Франција).

Ставнас ыждаыс мiрöвöј промышленнöј продукциялөн 1933 вога 71 прöчентсаң кыптiс 1934 воын 76 прöчентöз. Сiз-кö, мiрöвöј промышленнöј продукциялөн ыждаыс век-на јешцö 1929 во сертi улынжык 24 прöчент былö.

Отлаасвитöј (сравнитöј) тајö положенијесö Совет Сојузкöд, көнi 1929 вогаң промышленнöј продукциялөн ыждаыс содiс 139 прöчент былö (Ап лод i сментјас).

Фактјасыс äк ставнас вынсöдöны партија XVII-öд сјезд вылын Сталин јортөн вöчöм выводјассö, мыј промышленностьлыс медга улöз уелан точкасö, промышленнöј крiчiслыс медга жужыд iнсö лöи прöјдитöма 1932-öд воын. Сы бöрын крiчiс пырис депрессија кадö, но не сещöм депрессијаö, кушöм вöвлывлi воэтiса важ промышленнöј крiчiсјаслөн. Секи крiчiссаңыс депрессијаö вужöмыс вöли не сöмын медвозса возколөн крiчiс гуыс петöмлаң, но i выл промышленнöј кыпöдчöм кежлö лöсöдчöмөн. Онi ми аззам крiчiссаң аслыс сама депрессеијаö вужöм, кор промышленнöј продукциялөн мыјкö мында содöмыс лöö сöмын промышленность медга

улӧз услӧм уровень сертӧ, но кор промышленнӧй продукциялӧн кыптӧмыс оз-на петкӧдлы јешшӧ некушӧм признак выл промышленнӧй ӧрӧзалӧмыс. Онӧ аӧдам ог војнаӧзса кад дырса код промышленнӧй депрессӧја, кор капитализм мунлис кризис пырыс выл кыптӧмӧ, а аӧдам аслыссама депрессӧја, кодӧ свойственнӧй сӧсмыс (загнӧвајтыс) капитализмлы, капитализмлысылӧн медбӧрја стацӧјаас.

Мӧјанлы торја важнӧ, кызӧ ставыс тајӧ инмӧс рабочӧјјас да крестана положенӧје вылӧ, ужалыс јӧз положенӧје вылӧ.

Промышленностлӧн кыптӧмыс-кӧ сӧзӧ онӧз-на оз ӧ тыдав нӧвтӧк капиталистическӧј странаын, то ужтӧмалӧм-лӧн положенӧјеыс ачыс вӧстало ас вӧснаыс. Ужтӧмалыс-јаслӧн лыдыс 1933 воын артаслис 22-23 милӧн морт. 1934 во пом кежлӧ ужтӧмалыс-јаслӧн лыдыс колӧс сымында-жӧ—мӧдногӧн-кӧ, не ещажык 22 милӧн мортыс.

Весӧг сешӧм странајасын, кӧнӧ бӧрја воас промышленнӧй продукциялӧн кыптӧмыс содӧс, уждон фондӧс колӧ, прӧмернӧ, важ уровень вылас, лӧбӧ содӧс зев ещанӧк. Тајӧ лӧб, мыј уна рабочӧјјаслӧн, кодјаслӧн ем уж, уждоныс чӧнӧма. Тајӧкӧн капитализм зӧлӧ петны кризисыс рабочӧјјас шӧт вылӧ, ужалыс јӧз шӧт вылӧ.

Вӧзму овмӧс боксаң капиталистическӧј да колониалнӧј странајасын 1934 воыс вӧлӧ наң да технистическӧј културајас ыжыд недород (артмытӧм) воӧн, а сӧз-жӧ ӧ скӧтвӧзӧм воӧз омӧлтчан воӧн. Помешщӧчӧј да кулацкӧј овмӧсјасса продукция вылӧ дон пӧлтӧм могыс буржуазнӧј правительствожас шӧкыда нуӧдӧны кӧза площтацјас вескыда чӧнтан полӧтика да вӧзму овмӧсын машиннӧј техникаыс еновтчан полӧтика, но тајӧн најӧ вӧзму овмӧссӧ вӧзӧдӧны сӧмын уваң леччӧмӧ (деградацияӧ). Та вӧсна капиталистическӧј странајасын да колонијасын крестанскӧј массајаслӧн положенӧјеыс нӧшта јона омӧлтчӧс. Сӧз-кӧ, сӧјӧ, мыј вӧчсылӧс вескӧдлыс кругјасӧн капитал странајасын кризис чӧнтӧм могыс, вӧчсылӧс крестана шӧт вылӧ, ужалыс јӧз шӧт вылӧ, ыжыда-лыс эксплуататорскӧј классјаслы пӧлза вылӧ.

Та бӧрын абу сӧкыд сравнӧтны мӧрвӧј рачвӧтӧјелыс жык вӧзсӧ.

Народнөй овмөслөн кыптөм, коді пыр воме-воё отарө мунө—СССР-лөн, социализм стрөитан страналөн, кыптан туй. Промышленностын да став народнөй овмөсын крѳіс, коді кысө-нын 5 воме дыржык, да көт і ем кушөм-кө бурмыштөм, но коді оз восты выль зорізалөмлы перспектїва,—ташөм тујыс капиталистическөй странајас раѳвїтїжелөн, сісмыс капитализмлөн туй.

Мїжанлыс террїторїјасө, көні ез вөвлы дај абу економическөй крѳісыс, торјөдөны капиталистическөй странајасыс, көні крѳіс вөчліс дај пыр на вөчө гырыс бедствїејас,—Сөветскөй Социалистическөй Республикајас Сојузлөн граңїајас. (Апломсментјас.) Рабочөјјас өні азөны, мыл вескөдлан лубөй сістемаа—парламентскөй сан да фашистскөјө—капиталистическөй государствојасын економическөй крѳісјас асланыс став кістана-жугөдана послөдствїејаснас бытлоанаөс. І мөдарө. Өні не сөмын марксизм теорїјасыс, но і ловја фактјасыс, кодјас емөс быд сїн возын, рабочөјјас гөгөрвоөны сіјөс, кушөм общественнөй стрөй мөздө економическөй крѳісјасыс да востө помтөм почанлунјас економика да култура боксаң кыптөм вылө.

Кыңи 1917 воын Россия аслас Октябрса революцїјаөн петкөдліс туй мїрөвөј боңна помалөм вылө, странаөс војнаыс петкөдөмөн да сіјөн уна мїллон јөзөс кулөмыс-вїзөмөн, сіңи і таяө бөрја 5 онас мїжан страна петкөдліс, мыјын економическөй крѳісыс петан тујыс да кыңи рабочөјјас вермасны таяөс шөдөдны. (Гора апломсментјас.)

Сөветјас Сојузөс буржуазнөй странајаскөд сравнїтөмыс, торја-нын таяө бөрја војаснас, востөны прїнципїалнөй пышкөссө да ставмувывса төдчанлунсө СССР-ын пролетариат дїктатуралыс, кыңи овмөс да култура боксаң пыр отарө кыптыс государстволыс, кыңи нач өтїк государстволыс, кодлы абу страшнөјөс крѳісјасыд. (Гора апломсментјас.)

II. СССР - лөн капиталистическөй странајаскөд воысөмјас да мір кутөм вөсна міјан тыш

1. Мір кутөмын СССР-лөн воҗмөстчөм

I сіз, абу ңекущөм помкајас міјан страналы воҗө кыптөмас. Но җелөыс ңік мөднога ортыса помкајасыскөд (препјатствіејаскөд).

Капіталістическөй странајасын воҗө кыссан кріҗісыс јостіс ортыса ослоҗһеңіејаслыс опасностсө, војналыс опасностсө.

Кріҗісыс да ңужалан җепрессіјасыс петан туј корсөмөн бужуазнөй классјас чорҗөдөны рабочөй класс да ужалыс јөз вылө мчкөмсө. Рабочөй класс да ужалыс крестана щөт вылө тајө мчкөм пыр кріҗісыс петны зілөмыс і артмөдө (определәјтө) буржуазнөй правітелствојаслыс пышкөсса політикасө. Бырөдчыссөны—јавө мбө гуса формајасөн—парламентарізмлөн да буржуазнөй җемератіјалөн коласјасыс. Ужалысјас вылын вескыда пөдтан да террор політикаыс буржуаҗіја пөвсын лоө век јонжыка популярнөјөн.

Тајө ставыс вәјөдө капиталистическөй странајасын пышкөсса олөм јосмөдөмө.

Но і тајө странајас костса воысөмјасыс пыр өтарө мунөны јосмөмлаң, ортыса рынокјас вөсна тыш чорҗөмлаң, торгөвөј да валютнөй војнаө век щөкыдҗыка вуҗөмөн. Паціфістскөй сорһіјас колөны ылө бөрө. Паціфістјасыд абу-һын модаһнөс. Власть бердө буржуазнөй странајасын век матөҗык воөны крајһеј імперіалистическөй воротілөјас, кодјас век јонжыка вөссөн сорһітөны захватһическөй војнајас јылыс, кріҗісыс војна пыр петөм јылыс.

Көт ескө был империалистическөй война паномыд вайо ыжыд опасность капиталистическөй странаса ыжыдалыс классяслы, век жө откымын странајас вужисны-нын активнөја действујтөмө. Сиз, Жапонја ез сувт Китајкөд војутөм возын, оккупируйтис (боетис) Манчжуријаос і вообще великөй китајскөй јөз странаын кутө ассө гортас моз.

Не сомын Жапонја, но і Германја петис Лига Націјис, а сјө политикаислөн пышкөсыс быдөнлы гөгөрвоана. Тајө вөчөма сы могыс, медем раңны ассыныс киньсө вооружитчөмас да война кезлө лөгөдчөмас. Эк на неважөн поті быдөнлы төдса морскөй вооруженіјес жылыс Вашингтонскөй соглашеніје, кодөс лөгөдлісны 13 во сайын мөда-мөд костас Америка, Англіја, Жапонја да мукөд государствојас, потис сы вөсна, мыј тајө соглашеніјес өтү-мөдјаслы пондис лоны мешајтчан торјөн морскөй вооруженіјес панлагөмөн содтөмын да Великөй океан вөсна был война лөгөдөмын.

Буржуазнөй странајаслөн дипломатіјас да ортсыс политикаис век јонжыка мунөны служитны на ордө, коді өні-нын чукөртө аслыс сојузникјасөс, медем война өзтөмөн былпөв јукны мјрсө империалистическөй державајас костын слабжык странајас шшөт былө.

Міјан ковмас лыдфысны сјөн, мыј СССР былө войнаөн воан непосредственнөй опасностыс содис. Совет Сојуз былө войнаөн воөм жылыс важөн-нын вөссөн сорнитөны Жапонјаалдн откымын вміјателнөй кругјас. Оз поң вунөдны і сы жылыс, мыј Јевропаын ем өні правјашшөй партија, коді јавө сувтөдис ас воңас історическөй могөн—мырдфывы Советскөй Сојузлыс территорияјас. Не аңыны был войналыс матыстчөмсө—сјө лоө тупкыны сіннымөс медыжыд опасность вылас.

Тајө став вылас Совет Сојуз воча вјіс, медвојдөр мјр вөсна тышын воңмөстчөмсө јонмөдөмөн.

Быдөнлы төдса СССР-лөн паскыд ініціативаис ускөдчитөм жылыс пактјас лөгөдалөмын. Огчотнөй кад чөж Совет Сојуз лөгөдаліс пактјас міјан граңича бердса Прибалтійскөй государствојаскөд да Јевропаса велуна странајаскөд. Абу мыжа СССР, мыј ез ло лөгөдөма ускөдчитөм жылыс пактыс Жапонјакод.

Ыжыд төдчанлун кутө СССР-лөн предложеніјес ус-

көдчыг сторонаос определитом жылыг. Международной конференциягас вылын да велуна международной договоргасыг позо азыны индодгас ускөдчыг стороналы, война паныг государстволы паныд торга мерагас примитны колөм жылыг. Но век-жө буржуазной странаса правительствогас оз көсжыны вөли вескыда шуны, кодос-жө лыдыны ускөдчыг сторонанас, сижө странанас, кодi кывкуто война паномсыс. Ковмис тажө уж бердас бостчыны советской дипломатиялы, кодi торга тождысө мир кутөм вөснаыс да войнаон ускөдчөмыс паныда мерагас примитом вөснаыс. Советской дипломатия честөн выполнитис тажө могсө. (Апломатисментгас.)

Ташөм предложенигесө мижан вөли сувтөдөма сорнитөм вылө международной конференция вылын. Сы мыгыг-жө, медым тажө делөсө пырыстөм-пыр нуөдны возо практической, ми вөзжим вел уна страналы кырыманы сещөм пактсө—ускөдчыг сторонаос определитом жылыг договорсө. Кызи төдам, сещөм пактсө кырымалсны Европаны мижанкод ортча став государствогасыс, сиз-жө-и Турция, Персия, Афганистан, да сыыг опреч ношта Чехословакия да Югославия.

Мижан правительство пыр сетлис ыжыд төдчанлун разоружитчөм жылыг вопросы, либө көт-нын вооруженигесө максимальной сократитөм жылыг вопроссө вескыда сувтөдөмыс. Бурещ тажө смыслөн ужалис советской дипломатия разоружитчөм куза международной конференция вылын. Вермасы шуны, мыж разоружитчөм куза международной конференциялөн уна лыда заседанигыс лоины весшөрө. Но некод оз вермыны шуны, мыж Советской Союз ез вөч асагыс ставсө, мыж сөмын сижө вермис вөчны, медым настаиватны всеобщей либө көт максимальной разоружение нуөдөм жылыг. Не мижанлы доржыны разоружитчөм куза Женевской конференциятө. Но ми ог сомневатчө сыын, мыж тажө конференция вылын советской дипломатиялөн зилөмыс, код жылыг кутисны паскыда төдны уна странагасын, оз вош весшөрө. Тажө политикасө логической возо нуөдөмөн лоо мижан вөзжөм, медым разоружение куза тажө конференциясө, кодыг өти-модгас көсжоны оджожык мынтөдчыны, портны мир жылыг постоянной конференцияо, органө, кодi дурдывтөг төж-

дысö војна лоöмсö öлөдөм (предупредитөм) вöсна. Тажö вöзјөм јывсыс кутасны-на сорнитны мукөд странајасыс международној конференција вылын, і ми пондам та вылын настаивајтны.

Бөрја кадö мијан возын выног сувтис вопросыс Лига Нациј вылө мијан виçодөм јылыс. Төдам, мыј Лига Нациј-өс ас кадын лөгөдлісны государствојас, кодјас секи ез-на көсјыны признајтны выл рабоче-крестьянскöј государстволыс олөм вылө правосö да кодјас сы пыдди участвујтисны аңтисоветскöј војенној интервенцијайн. Ас кадын Лига Нацијтө мыј вермөмыс зілісны пөртны öрудијео, кодөс вескөдөма Совет Сојузлы паныд. Сылы колө вөлі обеспечитны та мogyс империалистјас кост сорнитчөм-лөгөдчөм, но тајö затејыс налөн ез удајтчы. (Аплодисментјас.)

Сіјö кадсаңыс уна-ңын ва визывтис. Бөрја событјејасыс торја төдчөдісны сіјö вежөмјассө, кодјас лоисны Лига Нациј положеніјейн. Лига Нациыс пондісны петны воинственнөјжык да агрессивнөјжык элементјасыс. Тажö условијейасын Лига Нацијыд лоис çескөдысөн, падмөдысөн. Но кызвын участыкјасыс Лига Нацијыс öнi, сіјö либö тајö соображеніјейас сертi, абу заинтересованөс војна заводитөмын. Мијан колө вөлі вөчны тајö положеніјейыс аслыным конкретнөј да большевистскöј выводјас. Сы вöсна ми сочувственнөја примитим 30 государстволыс вöзјөмсö Лига Нацијö пырөм јылыс.

Сы вöсна, мыј мир кутан вопросын Лига Нациј öнi вермас ворсны мыкө мында положителнөј рол, Совет Сојуз ез вермы не лыддыны коланаөн сотрудничатны Лига Нацијын тајö делөас, көв ескө і абу мијан самын переоценывајтны ролсö ташөм екас организацијасыдылыс. Нинөм-ңын і сорнитныс сы јылыс, мыј СССР-өс Лига Нацијö пырны 30 государствоөн корөмыс нөтi оз чинты Совет Сојузлыс международној авторитетсö, а висталө çик мөдарө. Тажö фактсö ми гижам аслыным активö (Аплодисментјас.)

Советскöј правительство не сөмын петкөдліс инициатива, но і дорјис мукөд правительствөјасыс воковјассө, кодјасөс вескөдөма мир да международној безопасности виçомлаң. Такөд öтщöщ колө пасјыны мијанлыс возмөст-

чана отсөгсө, кодос ми сетим сиз шусана взаимопомощ куза восточној пакт жылыс Францијасаң вөзжөмлы. Тажө пактнас колө шымыртны, СССР-ыс өприч, и сешөм странајасос, кызи Франција, Гермаңија, Чехословакија, Польша, Литва, Естоңија, Латвија. Тажө договорсө кырымалыс-жасыслаы ковмас сетны мөда-мөдыслаы быд сикас, сы пыщкын и војенној отсөг, лоо-кө ускөдчөмјас пактсө кырымалыс өти страна выло. Уна төлыс чөж-нын нуөд-чысгөны сорњијас индөм странајас костас тажө пактсө лөсөдөм куза. Ме ог кут сувтлыны өни сижө помкајас вылас, мыј вөсна Гермаңија да сыкөд щөщ Польша отк-зываетчөны өни сетны ассыныс сөгласије сјос кыры-мавысө. Но восточној пактлөн төдчанлуныс Јевропаын гөгөрвоана быдөнлы, код и злө кутны мирөн олөм. Сы вөсна, өни көт и емөг-на тажө индөм странајасыслөн воз-раженїејас да паныд сувтөмјас, сөветскөј правительство лыддө вежытөмөн тажө делө дїнас ассыс вчөдөмсө. Тажө делөын успех шедөдөмсө ми кутам лыддыны, кыз вожө вокков Јевропаын мир обеспечитан делөын.

Татыс ставыс тыдалө, мыјын подулыс Сөвет Сојуз-өн нуөдан ортсыса помітикалөн. Мијан ортсыса помі-калөн подулыс — мирөн олөм кутөм, став странајаскөд мирној воысөмјас лөсөдөм. (Апломісментјас.)

СССР-лөн ром, кызи всеобщөј мир кутыс јон фак-торлөн, өни паскыда признајтөма. Ло и правлөөн мукөд странајаслөн Сөвет Сојуз динө шыөдчөмјас быд сешөм случајын, кор сорњиыс муно мир обеспечитөм жылыс. I тажө гөгөрвоана.

Ни өти страналөн, сы пын ни өти весиг ңеыжыд го-сударствојаслөн СССР граңча дорын, абу ңекущөм подув кутны беспокоитчан чувствојас Сөвет Сојуз куза, мыј жылыс ңекущөма оз поч шуны ңекымын мукөд гырыс государствојас куза. Рабоче-крестъанскөј государ-стволөн международној воысөмјасын авторитетыс да выныс служитө өни өти делөлы — всеобщөј мир кутан делөлы. Международној воысөмјас нуөдөмын Сөвет Сојуз петкөдлө кровној интересјассө став странајасса ужалысжасыс. Көт мед мыј ез сорњиитны классөвөј вра-јас, өнија условїејасын, кор војна лоөмлөн опасностыс лоө век јонжыка актуальнојон, СССР-са прометариат

диктатуралон политическӧй смыслыс (пыщкӧсыс) лоӧ сыын, мыӊ став му вылын абу сещӧм надежнӧй мӧр кутысыс, кызӑ миӊан рабоче-крестьянскӧй государство. (Бурнӧй, дыр ӧужалана аплодисментяс.)

2. СССР-лӧн капиталистическӧй странајаскӧд волысӧм да миӊан ортсыса политика

Мукӧд странајаскӧд миӊан волысӧмыс ӧе сӧмын асным сајын, но і сӧјӧ государствојасӧн нуӧдан ортсыса (внӧешнӧй) политика сајын. А тиӊанлы ставныдлы тӧдса, кушӧм уна противоречӧјасыс буржуазнӧй государствојас политикаын.

Миӊан ортсыса политикаыс кӧ јаснӧј да вежытӧм зумыд,— оз поӧ сӧјӧ-жӧ шуны мукӧд странајас куӧа, кӧнӧ сӧјӧ лӧбӧ тајӧ выјанӧјас улын правительствӧјасыс щӧкыда вежласӧны, кӧнӧ власть рул бердас ӧвӧ буржуазнӧй партија вежӧ мӧдӧс. Ставныдлы тӧдса, пример вылӧ, сӧјӧ тӧдчана вежсӧмјасыс да чукыл-мукулјасыс, кодјас вӧліны отчетнӧј кад коластын ӧе кымын странајас политикаын да кодјас тӧдчисны миӊан ортсыса взаимоотношӧјас вылӧ.

Сложнӧј междунаrodnӧј обстановканы мунӧ панласӧм, і сӧкӧд щӧщ, сотруфӧничество паныдӧн сулалыс кык общественнӧј системајас кастын. Поӧ шуны, мыӊ тајӧ положенӧјасыс противоречӧвӧј, но сӧјӧ збылвылӧ петкӧдлӧ делӧјаслыс мунӧмсӧ. Мунӧ панласӧм лӧбӧ, кӧсјанныд-кӧ, тыш, сӧкӧд щӧщ пыр выл і выл формајасӧн паскалӧ СССР-лӧн сӧјӧ лӧбӧ тајӧ капиталистическӧй странајаскӧд сотруфӧничество, кыз экономическӧј отношенӧјас јукӧдын, сӧз жӧ і мӧр кутӧмын. СССР быднӧг зӧлліс паскӧдны мукӧд странајаскӧд вузасӧм. Но медыжыд тӧдчанлунсӧ отчетнӧј кад коластын бостӧс СССР-лӧн мукӧд странајаскӧд сотруфӧничествеыс мӧр обеспечан делӧын.

Кыз артмисны отчетнӧј кад коластын тајӧ отношенӧјасыс?

СССР-лӧн капиталистическӧй странајаскӧд волысӧмыс отчетнӧј кад коластын урчӧтеис медбӧрја щӧтнас кык основнӧј моментӧн: ӧвӧ-кӧ, капиталистическӧй странаја-

сын пышкөсса положеніе јосмөмнас да воқо кысан економическөј кризис вөсна капиталистическөј странајас кыстын тыш чорчөмнас, мөд-кө, Сөветскөј Социалистическөј Республикајас Сојузлөн вынјөр содөмнас.

Такөд јитөмөн торја важнө пасјыны ташөм фактјас. Отчотнөј кад коластын јосмис тышкыс вермыс странајас да вермөм странајас кыстын, да сывөсна, торја-нын Јевропаса определоннөј јукөнјасын, јонмис закулиснөј уж выл војна лоөм кежлө вынјас перегруппірујтөм куға да сымогыс-жө мір лубөј јукөныс сојузникјасөс коргысөм куға. Такөд щөщ капиталистическөј странајас да СССР кыстын вогысөмјаслөн кыпалөм-паскалөмыс петкөдліс, мыј СССР-лөн, кыз международнөј фактор-лөн, рольыс, торја-нын кыз мір да безопасность фактор-лөн, төдчымөн соді.

3990K
Колөм кадса конкретнөј фактјасө вужөмөн, колө медвојдөр шуны СССР-өн велуна государствојаскөд дипломатическөј отношеніејас бөр лөсөдөм јылыс. Тани колө Индыны сешөм странајасөс, кыз Америкаса Соједињоннөј Штатјас, Китај, Испаніја, Венгріја, Румыніја, Чехословакіја, Болгаріја, Албаніја.

Ыжыд төдчанлун кутө Америкакөд нормалнөј отношеніејас лөсөдөм фактыс. 15 во чөж Соједињоннөј Штатјас сулалисны Сөвет Сојузөс отридајтан, Сөвет власть-өс непрізнајтан принципалнөј почіјја вылын, аслас жіметка чөптас Керенскіјлыс кушөмкө представителөс вічөмөн. Озыргыс-озыр капиталистическөј страна нафејч-чыліс аслас вынјас вылө да вөлі зев омөл мңеніеја мјјан власть зумыдлун јылыс. Сіјө выступајтліс тајө вопросас капиталистическөј мірөс выл, сөветскөј мірыс-мірітчытөм принципалнөја дорјан флаг улын. Сіјө, бу-ракө, неважонса кадөз-на арталіс, мыј кодлы-кодлы, а озыр Америкалы удајчас кутчисны тајө почіјја вылын. Но делө вылас артмис ез чік сіз, кыз мөвпалисны Америкалөн воажыкса правітелствојас. І президент Рузвелт шыөдчис аслас төдса послаңіјенас СССР-көд нормалнөј отношеніејас лөсөдөм јылыс. Сіјөн Америка өткажітчис аслас принципалнөј почіјјасыс, кодөс (өткажіт-чөмсө) мјјанлы колө лыдфыны ыжыд бур торјөн, торја-нын всеобщшөј мір интересјас боксаң. Мјјанлы ез ков-

мы вежны ассыным поэцијас да мунны кушдөмкө жерт-
вајас ыло тајо отношењејас лөсөдигас, і тајо сіз-жө
оз поэ не лыддыны ыжыд положительнөј фактөн (А п-
лод і с м е н т ј а с.)

Бөр лөсөдөма сіз-жө нормальнөј отношењејас Китај-
көд, кодјасөс орөдліс Китај 1928-өд воын аслас антисө-
ветскөј элементјас мчкөм улын. Сіјө кадсаыс Китајса
правітелство, тыдалө, убедітчіс сыын, мыј сіјө орөдө-
мыс оз вермы мунны Китајскөј республикалы бур ыло
да сөмын локмөдө сылыс международнөј положенејесө.
Вермас лоны, мыј кодлыкө тајо практычскөј урокыс-і
колө вөлі, но сіјө налөн-нын делө. Міжанлы і сытөг вө-
лі тыдалана, мыј вескыд отношењејасыс СССР да Ки-
тај костын — кыкнан страна да всеобшщөј мір інтерес-
јасын. Сывөсна мі сөломсаң примітім Китајса правітел-
стволыс вөзјөмсө бөр лөсөдны воысөмјас, коді дол-
жен мунны міжан страна да ыжыд кітајскөј јөз костын
дружественнөј отношењејас јонмөдөм ыло.

Меным колө јешщө шуны кык кыв Сінцзјанөс со-
ветізірутөм јылыс клеветчычскөј сорныјас куза. Сінмө
шыбытчө, мыј СССР ыло тајо клеветасө паскөдны
торја јона злөны Јапоңіяын, кодлөн помітикаыс Китај
бердө ставлы төдса да выдумкајас паскөдалөмөн не-
кыз оз вермы лоны вевтөма. Лыдда коланаңн төд-
чөдны Китај бердө действительнөј советскөј помітикасө.
Совет Сојуз мукөдјаслыс территорияјас мырдалөмсө
лыддө аслас помітикакөд лөсавтөмөн (несовместімөјөн)
да ем Китај независимөстлөн, непрікосновенностлөн да
сіјө став јукөнјас ылас, сіјө лыдын, дерт, і Сінцзјан
ылын, Китај суверінітетлөн безусловнөј стороңнык.

Нынөм-і сорнытны, мыј Румыніјакөд, Чехословакіја-
көд, Болгаріјакөд нормальнөј отношењејас лөсөдөмыс
сіз-жө зоңнас вочавічө делө інтересјаслы, мір інтерес-
јаслы, торја-нын Јевропанын.

Вермасны век-жө шуны, мыј колөны-на некымын
странајас, кодјас ез лөсөдны СССР-көд нормальнөј от-
ношењејас. Збыл ыло, емөс сещөм странајас, весіг
Јевропанын, лібө стөчжыка шуны — Јевропаса некымын
пелөсјасын. Колны тајо странајассө кагышттөг, дерт,

оз ло вескыд, көт мед кушом ічот ез вөв налөн удел-
нөй сөктаыс международнөй делөјасын.

Тажө странајас пышсыс кујимөн — Голландіја, Порту-
галіја да Швейцаріја гөлөсүтисны паныд СССР-өн Ли-
га Нацијө пыромлы, сещөм від петкөдлөмөн, мыј најө
тавылө мунисны капіталістическөј пөрадөкјасөс совет-
скөј опасностыс принципіальнөја дорјөм могыс. Сізкө
став странајас, сещөмјас кынці, кыці Швейцаріја, Гол-
ландіја да Португаліја өткажитчисны СССР-көд отноше-
нїејас кутөм куза принципіальнөј непрөмірөмостыс, а
тажө странајасыс көсјөны помөз поддөрживајтны капи-
талізмлыс прөстїжсө. Уна ө ташыс выіграјтас капіталізм,
ог бөстчы судитны. Но најө-кө, асланыс лөбө јөз вөла-
өн, таці көсјөны, — то мед заңимајтчөны тајө делөнас.
(А п л о д і с м е н т ј а с.)

Медбөрын, Језропа карта вылыс пошө-нын аззыны
сөмын неыжыд пјатнојас, кодјасөн пасјөма Сөветскөј
Сојузкөд нормальнөј отношенїејас куттөм странајасөс.
Бөстөј став мїрыслыс картасө і секі ті азданныд, мыј
став государствојасыскөд, кодјаслөн ем кушөмкө көт
вмїяныје международнөј воысөмјасын, лөсөдөма нор-
мальнөј условїејас Сөветскөј Сојузкөд. Гөгөрвоана, мыј
тажө случај дырїыс ез ковмы сорңитны колоңиальнөј да
полуколоңиальнөј странајас јылыс, налы ташөм вопрос-
јассө абу сетөма самөстојательнөја решитны-да, а сещөм
решенїејасыс, кыці төдса тіјанлы, вөчсөны мөд пөра-
дөкөн.

Кыці сөсса став тајө бөрын дөнјавны колөм кадса
мїјан ортсыса полїтикалыс основнөј резултатјассө? Віс-
талөмсыс петө, мыј мукө д странајаскөд нор-
мальнөј воысөмјас лөсөдөм куза делөсө
Сөветскөј Сојузөн кызвыннас решитөма. (Го-
ра а п л о д і с м е н т ј а с.)

Ташөм важнејшөј ітогјасыс мїјан ортсыса полїтика-
лөн отчөтнөј кадколастас.

Жеңыдїка вістала торја странајас јылыс, і
медвоз најө јылыс, кодјаскөд мїјан воысөмјасыс рач-
ывајтчисны нормальнөја. Тані медвоз колө віставны сө-
шөм прібалтїјскөј странајаскөд воысөмјас јылыс, кыці
Лїтва, Латвіја, Естонїја, Фінландїја. Тажө государство-

јас выlö вiчöдöмын сöветскöј власт аслас полiтiкалыг дружественностö тöдчöдлiс специалнöј шыöдчöмөн тајö странајасыслыг непрiкосновенност да полнöј экономическöј да полiтическöј независимост признaйтöм жылыг. Но оз поç бокытi мунны сещöм факторыг, мыј Польша да Германiја вешiсны тајö делöас участвуйтöмыг.

Зев нормалнöја паскалiсны мiјан волысöмјас сещöм странајаскöд, кызi Швеција, Норвегија да Даңија, Персија да Афганiстан, а сiз-жö Италијакöд, мыј лöө зiк противоположнöј общественинöј строја странајаскöд сотрудничество паскöдны поçанлун жылыг нагляднöј доказательствоон.

Дружественнöј волысöмјас бура паскöдöм куçа примерөн лöоны мiјан волысöмјас Турцијакöд. Бөрiя војасыс вöлины ез сöмын сöветско-турецкöј хоçајственнöј да културнöј итöдјас паскöдан кадөн, но i сöветско-турецкöј дружбалөн яркöј полiтическöј демонстрацијаөн. (Гора аплöдiсментјас. Турецкöј посоллыг сјезд вöчö овација.) Зiк-на неважөн, сöветскöј революцијаоç, Турција, аслас Константинополь да проливјасөн, вöли купечјас, помещицијас да фабрикантјас Россијаос представлајтыг россiјаса реакционерјаслөн да став маста либералјаслөн хищническöј империалистическöј зiлöмјаслы јона коланаторјөн.

Тајö кад да сöвет власт костын—зон пропасть. Сöветскöј власт, кызi рабочöјјаслөн да крестьяналөн власт, ужалiс дај ужалö мöд полiтикаөн, кодi зiкoç вештö захватническöј планјаслыг полiтикасö да ижтысöма ыжыд сочувствијеөн выл Турцијаос кыпöдöмлы. Тајö зумыд подув вылас јонмöны сöветско-турецкöј дружбалөн волысöмјас. (Аплöдiсментјас.)

Англијакöд мiјан волысöмјас мунiсны кызвыннас нормалнöја, не лыдфыны-кö вöвлöм англискöј посол господiн Овијкöд тöдса инцидентсö. Сiјö заводитчылис пырöдчыны мiјан пыщкөсса делöјасö, поçтöм претенцијасөн выступитöмөн ердöдöм инженерјас—вредителјас вылын процесс дырji, кодјас (инженерјас) ужалiсны мiјанын Метро-Виккерс фирмасаң. Поçтöм пырöдчöмлы мiјансаң вöли сетöма колана отпор. (Аплöдiсментјас). Кодлыкö-кö колö вöли нöшта öтчыд убедитчыны мiјан орт-

сыса да пышкөсса помітка чорыдунын,—сіјө бостіс сы-
вылө шогмана повод. (А п л о д і с м е н т ј а с .) Тајө инцидент-
ыс, кызі төдса, кыпөдліс төдчана осложњеніје англо-совет-
скөј волысөмјасын, но, кыкнан странагањыс прімітөм мера-
јас вөсна, Һедыр мысты тајө осложњеніјеыс вөлі став-
нас бырөдөма. Господін Овјіос вежіс вылө посол. Міјан
волысөмјас Англјакөд лоіны нормалнөјөн, сесса во
сајын вөчөм торговөј соглашеніје востө бур почанлун-
јас англо-советскөј вузасөм паскөдөм вылө.

Франціјакөд міјан волысөмјасын колө пасјыны ко-
лан кадын төдчана бурмөмјас. Став международнөј об-
становкаыс, і медеа-нын Јевропанын лоөм вежсөмјасыс,
мір да безопасность обеспечітан делөсө вөчісны зев
актуалнөјөн, код дінө кызі Советскөј Сојуз, сізі і Фран-
ціја, петкөдлісны торја заінтересованность, зілөм. Колө
төдчөдны, мыј матыса кадө тајө проблемаыслөн төд-
чанлуныс Һекущөма оз чін, а сывөсна тыдөвтчөм ма-
тыстчөмјасыс кутөны бур подув возө паскалөмлы. Сбе-
лөыс медеа јонасө лоө заінтересованнөј сторонајасөн
індөм вічсө чорыда нуөдөм сајын.

Горнітны-кө Польша көд волысөм јылые, мі тырмы-
мөңја да тыдаланаа петкөдлім советско-польскөј волы-
сөмјас возө паскөдөмлаң зілөмнымөс. Но мі огө-на
вермө шуны та куҗа шедөдөм резултатјасөн міјанөс
могмөдөм јылые. Но ас јывсыным мі вермам чорыда
шуны, мыј советско-польскөј добросоведскөј волысөм
паскөдан вічсө і возө көсјам нуөдны.

Оз поҗ тупкыны сінјаснымөс сіјө вежсөмјас вылө,
кодјас лоіны советско-германскөј волысөмјасын
Гермаңјаын власть бердө націонал-соціалістјас воөм-
саң. Ас јывсыным мі вермам шуны, мыј міјан ез вөв
дај абу мукөд көсјөмјас, кызі і возө кутны Гермаңја-
көд бур волысөм. Ставлы төдса, мыј Советскөј Сојуз
пыдысаң зілө бурмөдны волысөмјас став государство-
јаскөд, щөщ і фашистскөј режіма государствојаскөд. Но
советско-германскөј волысөм туј вылын артмісны бөрја
кадын серјознөј сөкыдторјас.

Сберт, советско-германскөј волысөмјас бурмөдөмын
падмөданторнас лоөны Һе сіјө сверх-націоналістическөј
расовөј теоріјасыс, код серті Һемецкөј јөз лыдҗысө-

став тајо мiр вылас „господiнөн“. Көв мi i абу вылын мнёнiеаос тащом сикас „теорiјаяс“ jывсид (серам, аплодiсментjас), мi ог чебөj сiјө жужыд уваженiјесө, кодөс мi кутам германскөj jөз дiнө, кычi өнiја эпохаса велiкөj jөз пыге өтi дiнө. (Аплодiсментjас.) Мi, iнтернационалистjас, делө вылын доказитiм Сөветскөj властлыс сiјө ыжыд уваженiјесө кычi гырыс, сiч-жө i поснi jөзjас дiнө, кычi Сөветскөj Союзса jөзjас дiнө, сiч-жө i мукөд странаса jөзjас дiнө.

Таын ем өтi прiзнак Сөветскөj власть принципjас велiкөj вынлөн. Мөдарө, реакционнөj расовөj „теорiјаяс-ыс“ мi аччам обречонностлыс прiзнакjас.

I сiч, делөыс абу тајо „теорiјаясын“, а сыын, мыj збымысө пунктөма өнiја Германiјалөн ортсыса политика подулас. Мiјанлы быт ковмас сувтөдны тајо вопроссө вескыда, сы вöсна, мыj мiјан воысөмjасын jасностыс вермас сетны сөмын пөлза. Öтi обстоjателство кыскө мiјанлыс торjа внiманiје. Ме кута төдвылын господiн Гiтлерлыс аслас „Моя борьба“ нiма кнiгаын Россiја jылыс вiсталөмсө, кодөс (кнiгасө) өнi торjа jона пачкөдөны Германiяын. Сiјө кнiгаыс мi лыддам тащөмтор:

„Мi, национал-социалистjас, төдөмөн нуөдам черта воjнаөзса Германiја ортсыса политика улө. Мi заводитам сенi, көнi Германiја помалис 600 во сажын. Мi пунктам пом германецjасөн Јевропа лунвылө да рытиввылө немөвөjса мунөмлы да бергөдчам асывывса муjаслаңө. Мi сесса дугдам нуөдны воjнаөзса колоциалнөj да төргөвөj политика да вужам выль политикаө, территориалнөj завоjеванiје политикаө.

Но кор мi өнi сорнитам Јевропайн выль муjас jылыс, то мi медвоз вермам кутны төдвылын сөмын Россiјаос да сыулө пыран окраинаса государствоjасөс. Ачыс судбаныс кыч быттө indө сiјө туjсө“ (Төдчөдөмыс кнiга авторыслөн аслас.—В. М.)

Вермам-ө мi колны бокө өнiја германскөj правительствон jурнуөдылыс тащөм вiсталөмсө? Ферт-жө ог вермө.

Колө-ө төдны Совет Союзса гражданагы СССР жылы тащом висталомжассө? Ми лыдсам, мыж колө (апломентжас).

И ми жуалам та бөрын,—Гитлерөн Россия жылы тажө индом висталомыс, кодө өнө петө пыр вымыс и вымыс лежөм кыгажасын,—колө-ө сижө вынаөн? Колө-ө вынаөн господин Гитлерөн шыөдчөмыс асыввывса Европанын „территориальнөй завожеванйежас политикаө“ вужны колан лун жылы да сы жылыс, мыж „кор ми (национал-социалистжас) сорнитам Европанын выл мужас жылыс, то ми медвож вермам кутны төдвылын сөмын Россияөс да сы улө пырыс окраинаса государствожасөс“? Тыдалө тажө шыөдчөмыс колө вынаөн, өд сөмын тажө мөвпалөмнас лө унатор гөгөрвоана германскөй правительствө да Советскөй Союз костын өнөйя воысөмжасас, кычө и восточнөй пакт проект динө вөдөдөмас.

Бурещ тавөсна ми ог лыддөй почанаөн бокө колны г-н Гитлерыс тажө висталомжассө. Мед Совет Союзса ужалыс жөз төдөны, кычө мунө делөыс. Тажө вопросжас ясность пыртөм кычө ми кынөм огө зилө тани шөдөдны и сы вөсна, мыж г-н Гитлерөн висталомжасыс колөны кычө тыдалө вынаөн, ми кутам лыддысны тажө фактнас и аслыным вөчам сы жылыс выводжас. (Горраа, дыр мунан апломентжас.)

Медбөрын Жапониякөд воысөмжас жылыс.

Тажө колөм став кад коластас ми петкөдлим терпөнеже да коланамында уступчивость, советско-японскөй воысөмжас жөсмөмын став помкажассө бырөдны зилөмөн. Тажө ми относитчылөм хожажственнөй спорнөй вопросжас разрешитөмын, кор делөыс мунлис черикян районжас жылыс да советскөй ваясын жапонияса гражданаөн. черикян пөрадок жылыс, кор делөыс мунлис Сахалинса японскөй концессияжас жылыс да с. в. Быдөнлы төдса, мыж мир вөсна төждөсан аслас политикаөн руководствутчөмөн, советскөй правительствө вөчөс предложөнеже Жапониялы да Манчжоу Голы Манчжурияын Восточно-Китажскөй көрттүжө вузалөм жылыс, медым сижөн бырөдны став сикас конфликтжасыс помкажассө. Советскөй правительствө тажө вопросын бөгтөс достоjnөй и сыкөд өтщөщ уступчивөй пөзиция да шөдөдөс насаж сижө тор,

мыј откажітчісны асланыс воҗа шогмытөм предложе-
ныјејассыс. Оні КВЖД-өс вузалөм јылыс сорныјасыс ма-
тысмөны, буракө, регыд кадын ештөдөмө. Мі наҗејч-
чам, мыј советско-јапонскөј воысөмјас бурмөдөмлаң
да даҗнеј Востокин мір обеспечітөм куҗа міјан зілөм-
јасным сетасны ассыныс положительнөј резултатјас.

Но міјан абу некущөм подув лаңтөдчөм вылө. Ја-
понјаын агрессивнөј, воінственнөј элементјас оз пук-
тивны оружјөсө. Совет Сојузлы паныда војна јылыс Ја-
понјаын важөн-нын вөссөн сорнытөны і өнөҗ-на оз ты-
дав сіјө аңтисөветскөј выступлеңіјејасыслөн лаңтөмыс.
Откымын јапонскөј кругјасын, кодјаслөн ем влјаніје
правітелственнөј органјасын, оз сөмын важөн-нын да
вөссөн вөчсыны планјас КВЖД-өс бөстөм куҗа, но і
даҗнеј Востокөс, медвоҗ пріморјеөс, бөстөм куҗа план-
јас. Не лыддысны тајө фактјаснас мі ог вермөј, нөш-
та-нын сіјөн, мыј мі бура помытам, мыј јапоңеңјас, кы-
җі интервентјас, медбөрјаөн мунісны міјан терріторіја
вылыс. Сөмын 1922-өд вога октабр төлыс помын ја-
поңеңјас колісны Владівосток і тајө вөлі Сөветскөј Со-
јузыс медбөрја интервентјаслөн мунөмыс.

Тајө ставыс і артмөдө (определәјтө) тајө вопрос
куҗа міјанлыс політікәсө да дорјысөм куҗа став сіјө
быт колана мерајассө, кодөс мі нуөдім даҗнеј Восток-
ын. Тајө мерајасыс, вермам ескөдны Јапонјаыс мір
дор став мунысјассө, бурещ лөгалөны всеобшщөј мір ку-
тан інтересјаслы.

Вістала өні некымын кыв міјан ортсыса вуза-
сөм куҗа ітоҗас јылыс. Міјан ем тәні јона гырыс вер-
мөмјас, кодјас төдчымөңја јонмөдісны мукөд странајас-
көд вузасан воысөмјасын міјанлыс поңіціјассө.

Міјан ортсыса вузасөм муніс аслас сөкыдунјасса
торја кад. Ті төданныд, мыј мі неважөн-на вөлім тех-
ніка боксаң јона бөрө колөм странаөн. Та вөсна пер-
вој пјәтілетка заводітчігөн міјанлы ковміс уна машина
важны заҗаңцаыс, медым өдқөдны міјан странаын
індустріалізаціја да візму овмөсын техничөскөј пер-
стројка нуөдан делө. Но, подув пуктөмөн, мі бөрја во-
јасө вермім паскөдны машина вөчөмсө асным, асланым
заводјасын. І тајө міјанлы сетіс поңанлун јона чыңтыны

заграницаыс машинајас вайом. Тајо вежіс ортсыса вузасомын і мїанлыс баланс. І кызі резултат, бөрја кык воыс мїан ортсыса вузасомын рөскөд сертыс доходсө сетіс јона унжык, мыј воҗыксө мїан ез вөв. Колөм кадыс заграницалы чукөрмөм ыжыд ужјөзјассө бөрја војаснас мїанлы удајчіс чінтыны 4 пөв, і өні мїанлыс колас ужјөзјассө оз поҗ лыддыны ыжыдөн. Такөд өтщөщ бөрја 4 вонас зарны перјөм, Торгоныс воөмкөд щөщ, содіс 6 пөв. Ставыс тајо вужсаңыс вежіс мїанлыс валютнөј положөңіе і вообщө ортсыса рынокјас вылын мїанлыс положөңіе. Нөшта-ңын сіјөн, мыј Сөвет Сојуз ассыс став төргөвөј обязателствојассө да платежјассө век тыртө стөча да строк көжлө. Граница сајын ставлы бура төдса, мыј көр Сөвет Сојуз лөгөдө вузасан договорјас, то сіјө мынтө налы ңө сізі, кызі прімітөма өні уна буржуазнөј странајасын, мынтө оз „символіческі“, а кызі колө, оз көсҗыгөмјасөн, а валютөн. (Апломісментјас.) Тајо фактыс сіҗ-жө кутө ыжыд төдчанлун ортсыса вузасөм куҗа мїанлыс поҗіціјајас буржыка обеспөчитөмын. Тајо став торсыс петө, мыј өні став мукөд кадјас серті јонжыка ем поҗанлун обеспөчитны мїан ортсыса вузасөмлы нормалнөј усло-віејас.

Но мукөд странајаскөд політөческөј да вузасан во-лысөмјас бурмөдөм-паскөдөмкөд өтщөщ Сөветскөј Со-јуз бура гөгөрвоө ассыс границајассө наҗөңнөја візөм-лыс төдчанлунсө. Көді вермас отрицајтны сіјө фактсө, мыј ңи өтө государстволы—ічөтлы ңи ыжыдлы—ыжыд Сөветскөј Сојуз ез грөҗитлы дај оз грөҗит захватјасөн? Но мөдарбоксаң-кө, көді вермас отрицајтны, мыј Сө-вет Сојузса јөзјас, көдјас заңимајтчөны мірнөј ужөн да зілөны мірөн олөм вөсна, достојнөјөс асланыс государ-стволыс границајассө збылыс наҗөңнөја візөм вылө? (Апломісментјас.)

Мїан рытыввывса да асыввывса границајасын бөрја војасө мө стрөітөм ңө еща укреплөннөј рајонјас колана вооружөңіеөн. Но сіјө вооружөңіејассө оз поҗ вужөд-ны мїан террөторіјасаң мукөд странаса террөторіја вы-лө. Најөс сувтөдөма усласысјаслы отпор сетөм вылө. Мїан морскөј флот быдмө, но јонжыкасө сөщөм төпа

суднојас, медвојдөр подводној лодкајас, кодјаслөн дор-
жысан назначеніеыс гөгөрвоана. Быдмө і міјан артилле-
ріја, і танковөй парк, і авіація, і признайтчам, мі торја
упорноја ужалім таяө вічөдыс. (Апломісментјас.)

Мі лыддам ассыным ыжыд вермөмөн, мыј отчотнөй
кадколастын рабоче-крестъанскөй Краснөй арміјалөн тех-
ніческөй вооруженіеыс јона кыптис. Сіјө тыдалө көт
со мыјыс: сөветјас колан сјезд кадколаст серті механі-
ческөй вооруженіе (механіческөй вөв-вын лыд) міјан
арміјанын өті красноармејец вылө содіс 4 пөв. (Апломісментјас.) Сталин јортөн јона ыжыд вніманіе
пуктөмөн мі ыжыд успехөн нуөдім таяө ужсө. (Гора
апломісментјас.)

Міјанлы ковміс содтыны Краснөй арміјаөс і лыд бок-
саңыс.

Ставыс таяө міјанлы ез прөста і ез донтөма шед.
думышталөй, мыј партијалы да правітелствоы колө вөлі
вескыда виставны сы јылыс, мыј первој пјатілеткаын
промышленность куға мыјкө мында тырттөмыс вөлі
јитчөма обороннөй уж јонмөдөм коланлункөд.

Та бөрын гөгөрвоана, мыј Краснөй арміја вічөм вы-
лө, оборона делө вылө міјан бјуджетнөй ассігнованіе-
јасыс бөрја кадколастө јона кыптисны. Сы јылыс под-
робнөйжыка висталас фінансјас куға народнөй коміссар,
Централнөй Ісполнителинөй Комітет первој сессіја вылын
государственнөй бјуджет јылыс докладын, коді (сессі-
јаыс) лөө пыр-жө таяө сјезд помасөм бөрын. Мі госу-
дарствосаң мунам таяө жертвајас вылө сөветскөй властө
өс дорјөм пөлза вылө і ескам, мыј ті, јортјас, тани
шуанныд: странаөс дорјөм куға партија да правітелство
асланыс меропріјатіејасын вөчісны вескыда. (Гора
апломісментјас. Ставныс чеччөны. Горзөм:
„правілнө“.)

Стелөыс мунө арміја јылыс, көні не сөмын радөвөй,
но і команднөй составыс медвојза өчерөдөн состоітө
медвојдөр рабочөйјас да ужалыс крестъана пые. (Апломісментјас.) Стелөыс мунө арміја јылыс, көні пөшті
жын составыс коммуністјас да комсомолечјас, а крес-
тана пые дасыс өкмыс јукөныс—колхозчыкјас. Стелөыс
мунө мірөн олөмсө медеа радејтыс государство арміја

ылыс, армия ылыс, коди вермас лоны опаснойн сомын
война панысаслы, сывосна, мы рабоче-крестьянској
Красной армия—мижан мирной ужлон да всеобщей мир-
лон оплот. (Апломсментјас.)

Борја хол воис вили сещом кадколастон, кор воен-
ной опасносъыс Советској Союзы торја кадјасын јаво-
јосмывлис. Но век-жо мижанлы удајчис кутны мирлыс де-
лосо и они.

Но военной ускодчомјас кешло лосодчомыс да вој-
налыс чепјыв понјасо СССР выло усодчомыс оз лант-
лы весиг оти лун кешло. Граница сайын онија кадо сijo
лосодчомыс муно, став мукод ногыс кынчи, буржуазной
печатын Советској Союз ылыс став сикас клевета пас-
кодчомон, медым ордны массалыс Советској Союзы
ескомсо. Фактјасыс быдонлы тоссабс. Некымын во са-
јын клевета куша специалистјас буржуазной гачетјасо гиж-
лисны быдса мистбокјас, полтисны „советској демпинг“
абутом опасность ылыс да паскодлисны быдсама сикас
выдумкајас СССР-ын „принудительной уж“ куша. Сijo ан-
тисоветској кампаніејаслыс позорной провалсо ми пом-
нытам.

Борја кадас антисоветској клевета буржуазной печат-
ын бара воис поэтот выјоц. Поцо-о аслыд мовпыштны
мыко сыыс мистомжыксо, кушомсуро буржуазной да со-
циалистической печать органјас чирзом доргыс, кодос најо
кыподисны кымынко да белогвардейској террористјасос
лылом куша. Тајо господаясыс, дерт, оз лыдфыны ас-
ланыс могои шуны збылсо да ердодны јозос, кодјас
заграницаыс мододалоны СССР-о аснысо вузалом агент-
террористјасос. Налы оз воы јурас шуны збылсо сы јы-
лыс, кодјас мијанкод орчча государствојасын исползујто-
ны кушомсуро правительственной органјасос ташом него-
дајјасо мијан тыло мододом выло. Тыдало печатлон та-
јо органјасыс сы выло и существујтоны, медым тупкы-
ны ташом сама „ужјасо“ да вештыны јозылыс сінсо бо-
ко. Та восна најо тац горзоны „Совет Сојузын јозос
лылом“ ылыс. Но кином, немжамиттом мерајас кынчи
сijo преступникјасыс куша, кодјасос најо бостоны ас-
ланыс дорјом уло, мијансањ најо мед оз виччыны. (Гора
апломсментјас.) Совет Сојузы паныда клеветны-

чекскöй ставтајасыс-жö да массајаслыг СССР динö ескöм-
сö орöдан став кампаніеыс налөн помагас был скан-
далнöй провалөн.

Буржуаціалөн продажнöй гіжыејасыс чöv олöны і сіјö
тöдмалöм-нүн факт јывсыс, мыј Ленинградса öвiк
иностранныј консул кутіс јитöд Сергеј Міронович Кіровöс
выскöд. Најö бостöмаöс воманыс ва да оз шыгаслыны
сы јылыс, мыј сöветскöй правітелствоылы ковміс щöкты-
ны весасыны кытчö колö дипломатическöй паспорта тајö
„представітелысы“. (Аплодісментјас.) Тајö да та-
щöм сiкаса мукöд фактјаскöд лыддыгöмөн мiјанлы ко-
лö сесса шуны сіјö государствојас адрес куға, кодјас-
лөн органјасыс да представітелјасыс оз сувтны СССР-ö
террорістјасöс мөдөдөм воғын да накöд мiјан страна
пыщкын преступнöй јитöдјас кутöм вылын, мыј тајөн на-
јö чорыда відлалöны мiјанлыг терпеңіеңымöс. Надејч-
чам, мыј најö, кодјаслы тајö інмö, гөгөрвоасыны, мi-кө
шуам, мыј быд терпеңіелы вермас лоны пом. (Гора,
куғ аплöдісментјас.)

Аслас став ортсыса політикаын Сöветскöй правітел-
ство петліс пыр öтмоза мiр кутны зiлöмыс да шогма-
на воыгöмјас да колана вузасан јитöдјас мукöд госу-
дарствојаскöд кутны көсјöмыс. Тајö політикасö нуөдöмөн
мі шедöдiм ассыным международнöй поңціјаснымöс
јонмөдөм да Сöвет Сојузлыг международнöй авторітетсö
некодөн венны поңтöма содтöм.

Кущöмсурö мукöд странајас сертi мiјан ортсыса по-
літика торјалис тыр јасностөн да пыр öткофлунөн. Став-
муывса сорңитöмјасын мiјан участвуйтöмыс пыр торја-
ліс сіјөн, мыј мiјан кырымпас былö поңчö надејччыны.
Мi правöс вiччiсны јасност i мукöд государствојассаң
мiјанкöд воыгöмын.

Мiјанлы оз ковмы вежлавыны ассыным ортсыса поли-
тиканымöс. Мi сулалiм дај сулалам мiр кутöм вöсна, му-
кöд странајаскöд политическöй да төргөвöй воыгöмјас
паскөдөм вöсна. Мiјан ортсыса политикалөн курсыс сiз-
жö відлалöма да надејнöй, кызи відлалöма да надејнöй
i сіјö тујыс, код куға сöветскöй власт мунö аслас тыр-
вермөмö. (Гора аплöдісментјас.)

III. СССР-ын социализмлөн вермөм да совет властлөн моҗас

1. Мiјан странаын народнөј овмөслөн кыптөм.
да социализмлөн вермөм

Советјас 6-д сјездеаң 4 во чөжөн мiјан народнөј овмөс зев ыҗыда восковтiс воҗө.

Отчотнөј кадколастас мi успешнөја ештөдiм первојја пјатилетка, тыртiм сiјөс 4 воөн. Тажө сетiс мiјанлы по-чанаун лөгөдны 1933-1937 војас вылө мөд вiтвоса план да тајө выл планас сувтөдны воҗаас сертi нөшта гырысҗык моҗас.

Оломас, ферт, абу кушөмкө торјөдана вiҗ первојја да мөд вiтвоса планјас костын, збымыссө мөдыс лөө первојјасө воҗө торјөдтөм нуөдысөн. Отыслөн i мөдыслөн основнөј моҗасыс — страналыс народнөј овмөссө кыпөдөм, народнөј массајаслыс материалнөј благосо-стојанiјесө да культурасө кыпөдөм.

Мiјан страналөн шудыс сенi, мыј мiјан абуөс кризiс-јас, кыҗi мукөд странајасын, мыј мiјан странаса народнөј овмөс воыс-воө мунө воҗө кыптан туйөд, но тајө оз-на ло, мыј торја војасө кыптөмын ез вөвны торјалөмјас өдјас боксаң да оз-на ло щөщ i сiјөтор, мыј ез вөвны сещөм кадјас, кор народнөј овмөсса торја отраслјасын мiјан төдчылис продукцiјалөн содөм пыддiыс чiнөм. Но народнөј овмөс зоңнас да, медвоҗ, мiјан промышлен-ност җе сөмын җi өтi воын ез төдлыны уваң леччөм, а, мөдарө, воыс-воө быдмiсны, өтарө воҗө да гырыссыс-гырыс өдјасөн мунiсны воҗө.

Мiјан абуөс ужавтөм фабрикјас да заводјас, дүгөдөм домнајас да мартенјас, вес олөмыс кiссан предпрiја-тiејас. Мi өтарө содтам ужалыс предпрiјатiејаслыс на-грузкасө. Но стрөйтөм фабрик-заводјасыс мiјан оз тыр-

мыны. Ми стрöитам уна со да сурс лыда выль предпри-
ятїејас і оз колыв сещöм во, медым сöветскöј
индустрија стрöјö ескö ез сувтны електрификацијалөн,
машиностројенїелөн, металлургијалөн да химїалөн выль
гигантјас. Му пышкыс моз быдмöны выль промышленнöј
рајонјас да карјас. Бөрö коллём крајјас да областјас
петöны возын мунысјас радјасö. Социалистическöј под
вылын нациöнальнöј культурајаслөн зорзавны заводитчö-
мыс — Сöветскöј Сојуз ортсыын да вообщце мировöј
историјаын ем аззывлытöмтор. (Аплодисментјас.)

Ещанїк лыдпасјасөн оз поз тырмымөн петкöдлыны
мијан страналыс кыптöмсö, народнöј овмöслыс быдмöм-
сö. Но і тајö лыдпасјасыс вежајас моз индöны тужсö.

Мијан овмöслөн кыптöмыс общцеја петкöдлыссö на-
роднöј доход ыжыда быдмöмын. Збылыс-öд, колём нол
во чöжөн народнöј доход быдмис 35 миллиард шайтсаң
56 млрд шайтöз колём воö, мöдног-кö, быдмис 59 прöч.
вылö. Тајö-жö кад чöжөн государственнöј бјуджет содис
нол да жын пöв. Сы вöсна, мыј государственнöј бјуд-
жетын јитчöны народнöј овмöслөн став помјасыс, госу-
дарственнöј бјуджет ыжыда быдмöмын петкöдсö јонмö-
мыс мијан государстволөн, кычї јединöј сїстемалөн, кычї
планöвöј овмöс сїстемалөн. Возö лыдпасјас петкöдлöны,
мыј сöкыд промышленностлөн уделнöј сöктаыс 4 во
чöжөн кыптис 62 прöчентсаң 74 прöчентöз. Таңнас социа-
листическöј промышленностлөн ырнуöдана ромыс нöш-
та-на содис. Онїја условїејасын тајö фактыс лöö мед-
колана предпосылкаөн не сöмын аслыс промышлен-
ностлы возö быдмыны, но щöщ і сїктса овмöслыс кып-
тöмсö öдзöдны, а сїз-жö і транспортаыс, кодлыс колт-
чöмсö мијанлы колö бырöдны помöз.

Народнöј овмöслөн общцöј кыптöмыс тöдчö кычї
основнöј промышленнöј центрјасын, сїз-жö і неважөн-на-
зїк бөрö коллём да ылыса вїзму овмöс рајонјасын. Такöд
щöщ колö казтыштны торја öдјö промышленност кып-
тöм јылыс сојузса асыввыв рајонјасын, а сїз-жö і сы
јылыс, мыј војдöр бөрö коллём некымын нациöнальност-
јаслы, сöвет власть под вылын, лöі позанлун зев öдјö
кыптыны овмöс да культура боксаң.

Воис öчередыс і мијан Сојузса медса ыли рајоныслы.

Буреџ отчотнѳ кадколастас Далње-Восточнѳ крај кутіс кыптыны вывті гырыс өдјасөн. Тајѳ кутѳ мјан страналы зев ыжыд тѳдчанлун. Далње-Восточнѳ крај озыр прі-роднѳ ресурсјасөн да сы воґын вогсѳны гырыс пер-спектівајас. Колѳм кадыс петкѳдліс, мыј јонмѳм Совет Сојуз өдјѳ вермѳ нуѳдны воґѳ кыпалѳм-паскалѳмсѳ, весіг сешѳм ылысса да транспорт боксањ сѳкыд усло-віејаса рајонјасын. Мі воґѳ паскѳдім Далњеј-Востокрын озырсыс озыр чері кыјан да консерв вѳчан делѳ, а сіз-жѳ вѳр овмѳс. Мі воґѳ паскѳдім Далњеј-Востокрын вѳвлѳм промышленнѳј предпріјатіејассѳ, транспортсѳ да візму овмѳссѳ, но, сыыс өпріч, борја 3-4 вонас сені паскѳдѳма ыжыд выл стрѳітелство. Мі успешнѳја стрѳі-там Далњеј Востокрын став кѳрттуј віч куґалаыс, коді нужалѳма 3,5 сурс верст куґа, мѳд колеја, да заводі-тім стрѳітны ыжыд Бајкало-Амурскѳј кѳрттуј магістраљ. Јона паскалі выл шоссејнѳј тујјас стрѳітѳм. Портовѳј овмѳс паскѳдѳмѳн да сыкѳд щѳщ Далњеј Востокрын өвіја судостројеніејыс базасѳ јонмѳдѳмѳн, стрѳітам ыжыд судоверф Амур вомдорсањ неылѳ, выл карын—Комсомолскын. Зарні перјан промышленностѳс, а сіз-жѳ ізшом перјан промышленностѳс паскѳдѳмкѳд өт-щѳщ,—не сѳмын важ рајонјассѳ, но-і озыр Бурејскѳј рајонѳс тѳдвылын кутѳмѳн,—мі заводітім стрѳітны ме-таллургіческѳј завод, стрѳітам авіаціоннѳј завод, нефте-перегоннѳј завод, а сіз-жѳ пішшевој, коккы да вѳрпро-мышленностыыс предпріјатіејас. Сыыс өпріч, візму овмѳсын өдјѳ паскалѳны машинно-тракторнѳј стандіа-јаслѳн сет, усіленнѳја јонмѳдсѳ налѳн став машинно-техніческѳј базасыс. Тасыс тыдалѳ, кушѳм ыжыд тѳдчан-лун мі сетам Далњеј Востокос овмѳс боксањ кыпѳ-дѳмлы.

Вуґа народнѳј овмѳсса торја отрасљасѳ.

А) ПРОМЫШЛЕННОСТЫЛѳН КЫПТѳМ

Крупнѳј промышленностылѳн валѳвѳј продукціяыс 4 воѳн соді 28 міліард шайтсањ 50 міліард шайтѳз, мѳд-ног-кѳ шуны, соді 80 прѳцент вылѳ. Торја өдјѳ кыптіс проізвоство средствојас вѳчан промышленностѳ. Тајѳ промышленностылѳн валѳвѳј продукціяыс содіс 4 вонас

2 пөв. Ічөтжык өдөн муніс потребленије предметјас вөчан производволөн кыптөмыс, но і тани мијан содөмыс 1,5 пөв.

Тажө таблицаыс петкөдлө бөрја војасө крупнөј промышленностьыс кыптан өдјассө.

Крупнөј промышленностьын валөвөј прөдукцијалөн со өмыс (1926-1927 вога донјасөн)

Војас	Валөвөј продукция млрд. шайтјасөн	Продукцијалөн содөмыс млрд. шайтјасөн	Колан во бердө прөцентјасө.
1929	21,2	+4,4	125,8
1930	27,8	+6,6	130,7
1931	34,2	+6,6	123,3
1932	38,8	+4,6	113,5
1933	42,2	+3,4	108,8
1934	50,0	+7,8	118,3
1935 (план)	58,5	+8,5	117,0

Мијан промышленность кыптан өдјас јылыс лыдпасјасыс петкөдлөны, мыј сјјө өдјасыс, 1932-33 војасын мыјдта-кө чынышталөм бөрын, 1934 воын төдчымөн бара содөны, а промышленнөј продукцијалөн абсолютнөј содөмыс колан воө кыптө 7,8 миллиард шайтөз, мыј езна вөвлы мијан некушөм воө.

Мијан ем тырвыјө уверенность сыын, мыј і 1935 вога задаңјессө промышленнөј продукция куза выл пріростсө 8,5 млрд. шайт вылө содтөм куза ми вермам тыртны дај тыртам.

Сјезд вылын лоас сөкыд промышленностьса Наркоматлөн отчотнөј доклад, коді сетас сөкыд промышленностьыс отчотнөј кадколастын кыпалан-паскалан серпассө чоңнас. Сывөсна ме вистала жеңыда.

Медвојдөр, сөд металлургија вермөм јылыс. Бывті ыжыд выныштчылөмјас бөрын 1934 воын ми шедөдим

сөд металлургияын ыжыд успех, кодс миҗанлы колө лыддыны колан вога јона ыжыд хоҗајственнөј да политическөј успехөн. (Апломбисментјас.) Сывөсна чугун сывдөмыс 1930-өд во серти кыптис 110 прөцент ыло да воис 10,5 миллион тоннаөз, код пиыс колан вога куш өти содөмыс лоө 3,3 миллион тонна. Стал вөчөм кыптис 66 прөцент ыло да воис 9,6 миллион тоннаөз, код пиыс колан вога куш өти содөмыс лоө 2,7 миллион тонна. Прокат вөчөм кыптис 49 прөцент ыло да воис 6,7 миллион тоннаөз, код пиыс 1934 вога куш өти содөмыс лоө 1,8 миллион тонна. Оні ми металаөс, өни ми металлическөј страна. (Апломбисментјас.)

Миҗанлы өни металл колөм серти, ферт, и тајө-на лоө тырмытөм, торја-нин оз тырмы прокат, но збыл, мыј 1934 воыс востис туј воқө нөшта ыжыдзык вермөм-јаслы.

Сталин јорт металлургияскөд неважөнса беседаас төдчөдис медгырыс моҗассө, кодјас сулалөны металлургияс возын. Сижө моҗасыс лооны сыын, медем төдчымөнја кыскыштны (подтянуть) стал да прокат вөчөмсө сетчөз вәјөдөмөн, медем стал не сөмын ез колтчы чугуныс, кыз сижө миҗан вөли өнөз-на, но медем сижө пөри сөд металлургияын мевозын сулалыс да нуөдыс (ведущөј) вынө. Мартеновскөј да прокатнөј цехјасыс ужсө бурмөдөм, тајө делөсө тырвыјө освоитөм — сөд металлургияын ужалысјаслөн нүжөдны почтөм моҗ.

Колан воыс вөли ыжыд успехјаса воөн сөкыд промышленностын зоҗнас. Сижө петкөдчис сыын, мыј сөкыд промышленност куҗа ставнас 1934 вога планыс не сөмын тыртөма, но и тыртөма содтөдөн (101 прөч.). (Апломбисментјас.) Тајө сетө Наркомтяжпром куҗа продукциялыс содөмсө куш өти колан воын 26,7 прөцент ыло. Оз вермы лоны сомҗөније, мыј сөкыд промышленност куҗа 1935 вога заданјеыс, код и требујтө воқө кыпөдны продукциясө 19,3 прөцент ыло, лоас пөртөма оломө сөкыд промышленностын ужалыс рабочөјјас, инженерјас да хоҗајственнөј вескөдлысјас выныштчөмөн.

Ғио сөкыд промышленностылы колө кыскыны ас бөргөсө нефт перјан промышленностылыс колтчыс рајон-

јассө, јона бөрө колөм цветнөј металлургијаос (ыргөн, олово да мук.) да мыјвермөмыс јоткыны воқо машина-јас стрөйтөм, медвојдөр көрттуј транспортлыс заданіе-јас тыртөмсө обеспечитөмөн.

Потребленіе предметјас вөчөмын отчотнөј кадкостын ми содтөм продукціјасө 1,5 пөв. Нынөм шутөг, тајө важнөј успех, медвојдөр, пішщевөј да кокны промышленностилөн.

Бөрја воын пішщевөј промышленность содтөс продукціјалыс ыждасө 21,4 прөчөнт ыылө, но век-жө вөса плансө ез тырт. Наркомлегпромаөн промышленностьыс содтөс бөрја воын продукціјасө ставсө 5,2 прөчөнт ыылө, да сіз-жө плансө ез тырт. А өд промышленностьса тајө отрасмјаслы мөд вөтвөса планын сетсө торја төдчанлун. Мөд пјатілеткалөн могыс личнөј потребленіе предметјас вөчөм куға сыын, медем сещөма содтыны өд-јассө, кодјас ескө не сөмын ез кольчыны сөкыд промышленность өдјасыс, а мунісны наыс возын.

Сөмын тајө могыс мјан промышленностьөн өні озна пөртсы олөмө. Тајө воын сувтөдөма мөгөн — содтыны продукціјалыс ыждасө Наркомлегпром куға 11,7 прөч. ыылө да Наркомпішщепром куға 14,8 прөч. ыылө. Тајө заданіесө олөмө пөртөмыс, көт мед мыја, колө лоны обеспечитөма.

Кокны промышленностьыс өніја положеніесө ми ог вермөј лыддыны удовлетворительнөјөн. Вөчан продукция лыд сертыс, ны качество сертыс кокны промышленность ез-на справитчы сіјө мојјаснас, кодјасөс сувтөдөма сы воқо мөд пјатілеткаөн. Наркомлегпромса јортјас промышленностьлы сырјевөј база лөсөдөм вөсна тыш паскөдөмын воштисны (упустили) ез еща кад. Најө унаторјын бөрө колны заграңцјаса опытыс сырјојаслыс ыылө вөдјас ісползујтөм куға, кодјас примеңајтчөны мукөд странајасын. Такөд мөритчыны оз поз. Колө делө ыылын обеспечитны кокны промышленность кыптөмлыс болшевістскөј өдјас.

Пішщевөј промышленностьын, продукция лыд боксань колана өдјас обеспечитөм мөгкөд өтщөщ, колө төдчөдны мөг — продукціјалыс качествомсө да ассортиментсө воқо бурмөдөм вөсна тышкасөм. Населеніелөн ем

право требуйтны пишевој промышленностин ужалыг-
жассаң аққоң бырөдны сешөм сама безображеежассо, ку-
шөмжасос неважөн-на ердөдөма консервној про-
мышленность заводжасын. Обеспечитны бур качество да
сөстөмлуи производство выл предпріятіежас вылын,
да тајө војасын вымөдөм предпріятіежас вылын, а
сіз-жө-і пишевој промышленностиса важ предпріятіе-
жас вылын — колана да вештыны поэтөм мог. Тајө делө-
лөын первојја вермөмжассаң, торја-һин колан воын
перјө вермөмжассаң, мијанлы колө мунны нөшта серјоз-
нөжык заданіежас олөмө пөртөмө.

Качество вөсна тыш став промышленностин, — та
жылыг колө помһитны быд хожајствеһиклы да быд
рабочөјлы.

Партіја XVII-өд сјезд шуөм серті выл ног сувтөдөма
меставывса промышленность кыпөдөм-паскөдөм жылыг
вопрос. Оз поэ шуны, мыј тајө делөыс мунө-һин воэө
колана ногөн, но тајө воын мијан објазанностьөн лоө сет-
ны быдпөлөс отсөг тајө промышленностисө кыпөдөм-
паскөдөмын. Паскыда колан төварјас вөчөмын места-
вывса промышленностьлы колө кутны почотнөј места.
НКЛеспромлы подчинитөм вөр обрабатывајтан, лесокі-
мическөј, бумажнөј да мукөд пөлөс промышленность
төдчымөһја кыптөм вылө виэөдтөг, і тани отчотнөј кад-
коластын перјөм вермөмжассо оз поэ лыддыны удов-
летворителнөјөн. Торја јона колөма бөрө вөрлеэөм да
вөркыскөм ужыс, көні ыжыдалөны допотопнөј уж прі-
јомјас. Вөрпромышленностьлөн работһикжасыс ез гөгөрво-
ны бөрја војаслыс сіјө урокјассо, кодјас вөліны, шуам
көт, Донбасса ізшом перјан промышленностин. Сыпыд-
ды, медым паскөдны тыш вөрлеэөм да вөркыскөм ме-
ханічирүјтөм вөсна, медым обеспечитны тајө делөсө ме-
ханізмжасөн да работһикжас пыружалыс кадрјасөн, Нар-
комлесса јортјас мунлісны важ тамалөм туюдыс. Гөгөр-
воана, мыј тавөсна најө бөрја кадас сулалөны места-
вылас сыпыдды, медым јөткыны воэө вөрөвмөс делөсө.
Партіја да правітелство сувтөдісны өні најө воэө меха-
нізаціа могсө став јослуннас, став судтанас. І колө, ме-
дым вөрпромышленностьлөн работһикжасыс бөстөісны,
сөсса, тајө делө бердас болшевікјас ногөн.

Сывөсна, мыҗ механизација могыс миҗан жога сулалө промышленность вельуна отрасльяс воҗын—изшом, торф, вөр, сиз-жө миҗан строитељство воҗын җоҗнас, Донбасслөн бур опытыс да Наркомлеслөн тутом уроҗасыс колө лоны артыштомөс став промышленностьөн, став работникясөн. Гөгөрвоана, мыҗ механизација вылө серҗозноҗа виҗөдөмөн поҗө лыдфыны сөмын сещөм уж, кор механизмјасыс исползујтчыны тырвыјө да нуөдсө музлытөм уж колана кадрјас лөсөдөм куҗа.

Ми лөсөдим-нын вына индустрија. Ми пунктим промышленноҗ строитељствоө куш бөрја 4 во чөжнас 39,4 млрд шайт. Заводјас, фабрикајас, электростанцијајас пые унаөн-нын пырисны индустријалөн җејтујтыс армияө. 1935 во вылө капиталноҗ ужјассө 21 млрд 190 миллион шайт дон нуөдан общҗө планыс промышленноҗ строитељство вылө вескөдсө 10,5 млрд шайт. Ми воҗө нуөдам промышленноҗ строитељствосө гигантскоҗ өдјасөн да миҗанлы колө требујтны строитељјасыс ужсө серҗозноҗа бурмөдөм. Кад-нын миҗанлыс стројкајас обеспечитны бур проектјасөн да сметајасөн, строитељноҗ җелөө паскыда пыртны машина да обеспечитны строитељноҗ механизмјасыс ужсө морт ногөн. Строитељноҗ җелөын колө пыксыны устојчивөҗ кадрјас вылө, бур организаторјас вылө да пунктыны чорыд контрољ строитељство донјас бөрсә,— вужны, өтө кывјөн-кө, культурноҗа ужалөмө. Колө гөгөрвоны, мыҗ лөсөдчана кадыс і тани-нын колөма, і строитељјас динө миҗан требовәңијасыс абу-нын сещөмөс, кушчөмөс вөліны воҗтө. Татыс колана практичөскоҗ выводјас вөчөмөн, ми економитам миллиард шайтјас, бырөдам промышленность уна јукөдјасыс бөрө колөмсө, кодјас нуждајтчыны выљ предпріјатијасыс, да обеспечитам индустрија өдјасыс воҗө вылө кыптөмсө.

Б) ВИҒМУ ОВМӨСЛӨН КЫПТОМ

Өнө поҗө-нын шуны, мыҗ миҗан странаын виҒму овмөс коллективизирүјтөм кызвыннас ештөдөма. 1935-д во заводитчиг келлө нөл витөд јукөн крөстана сөмөсыс котыртөма колхозјасө, $\frac{9}{10}$ јукөн көҗа плөщадыс СССР-ын колхозјаслөн да совхозјаслөн. Стрәкәлөс крөстанәбө олөм муномнас вөштөма второстепенноҗ местаө да виҒму

овмөсын најө ворсөны пыр ічөтжык рол. Колхозјас јонмөны да вермөны-нын бостыны гырыс мојјас бердө.

Бөрја војасө сиктын мјанлыс вынјас котыртөмын решајущөј значеңје кутіс МТС-са політотделјаслөн ужыс. Но кор опытыс петкөдліс, мыј сиктын содана мојјас серті політотделјас абу-нын тырманаос, партија прізнајтіс коланаөн МТС-са політотделјасөс пөртны (преобразујтны) обычнөј партијнөј органјасө, партија рајкомјасөс быдногыс јонмөдөмөн.

Візму овмөс ставнас кыптөм јылыс лоі почанаөн сорнітны сөмын реорганізаціоннөј кад помасөм бөрын, кор кызвын колхозјасыс кушөма-кө јонмісны-нын. Төдса, мыј уна во чөжөн, кодјас вөліны реорганізаціоннөј кадө, 1934 воөз, мјан пыр вөлі скөтвізөмлөн өдзана чінөм. Тајө јона кутліс став візму овмөслыс валөвөј продукция кыптөмсө.

1933 вогаң, кор візму овмөсын реорганізаціоннөј процессыс помасіс, заводітчіс җернөвөј да җехніческөј културајаслөн төдчымөңја кыптөм. Медвоз тајө інмө җернөвөј културајаслы. Кызі резултат талөн, 1933 воын-нын һаң чукөртөмлөн валөвөј сборыс вөлі 590 мільон пудјөн унжык, сіјө-жө җерріторіја вылыс (СССР-са граңцајасын) 1913 воын бостөм валөвөј сбор серті, коді лыддысөсө вөлі јона урожајнөј воөн. 1934 воө Сојузын җернөвөј һаңлөн общцөј урожајыс комі 1933 вога уровеңын, но уборка нуөдігөн вошөмјас чінтөмөн фактіческөј һаң чукөртөмыс колан воө лоі 250-300 мільон пудјөн унжык, 1933 во серті. 1913 вокөд сравнөвајтігөн колө сіз-жө лыддысыны сещөм обстојателствојасөн: 1913-өд воын заграңцаө вөлі петкөдөма 600 мільон пудјыс унжык һаң, а 1934-өд воө сөмын 60 мільон пуд, а став мукөд һаңыс коміс страна пышкө мјан насеменјелы. Соціалістическөј візму вөдітөмлөн тајө вермөмјасыс сетісны мјанлы почанлун бырөдны һаң карточкајас.

Җехніческөј културајаслөн воө кыптөмыс мјан муно төдчымөңја нөјжөжык. Бөрја кык вонас җехніческөј културајаслөн продукцияыс кыптіс сөмын 5,2 прөцент вылө. Медса-нын тани мјанөс кутө ічөт урожајность.

Но та былö вiздтөг бөрја кык воыс петкөдлөнн-
нын вiзму овмөс общщöй кыптöмлыс заводитчöм.

Таво мијан пунктöма мөгөн тöдчымөнја кыпöдны про-
дукцијасö вiзму овмөс быд јукөннн. Мијанлы колö пер-
јыны тајö вонас вiзму овмөслыс валөвöй продукцијасö
2,5 миллиард шайт дон былö кыпöдöм, лбö содтыны
16,4 прöч. былö. Ташöм быдмөмсö шедöдөмөн, вiзму
овмөс аслас кыптан öдјас сертi кутас муинны индустри-
јакөд ортчөн. Тајö лөгалö сiјö мөгјасыслы, кодјасöс
сувтöдöма мөд пјатиметкаөн. Тајö мөгыс ыжыд дај сө-
кыд, но сiјö збыл былö достöјнöй выл колхознöй сiктлы,
достöјнöй сөветскöй мулы.

Вiзму овмөсын важнејшеј мөгөн öнi сулалö скөтви-
зöм кыпöдöм. Партија XVII-d сјезд вылын Сталин јорт
сувтöдiс мијан воын i став колхознöй сiкт воын мөг
скөтвизöм паскөдöмын 1934-öd воын-нын обеспечитны
перелом. Öнi ми вермам-нын шуны, мыј колан во збы-
лыс вöли сiјö перелом заводитчан воөн.

Менам кiпод улын ем ЦУНХУ-өн сöмын-на пöлучи-
тöм даннöјјас скөтвизöм куџа перепiс јылыс, кодöс
нуөдöма 1935 воын јанвар 1-öd лунсаң. Тајö даннöјјасыс
абу-на тырмымөн, оз шымыртны совхозјасöс, петкөд-
лөнн сöмын колхозно-крестьянскöй секторöс. Тајö дан-
нöјјасыс Војвыв, Гор'ковскöй, Саратовскöй, Сталинград-
скöй, Азово-Черноморскöй да Западнo-Сибiрскöй крајјас-
лөн, Московскöй, Ивановскöй, Западнöй, Свердловскöй,
Курскöй да Вороңежскöй областјаслөн, Башкиријалөн, Та-
таријалөн, Крымлөн да Украиналөн, но најö-нын сетöны
поџанлун донјавны 1934-öd воын скөтвизöмын ставнас
перелом лöм јылыс.

1935-öd вога јанвар 1-d лун кежлö учотнöй даннöјјас,
1934-öd вога јанвар 1-d лун кежлö вöлөм даннöјјаскөд
öтласвiтöмөн петкөдлөнн, мыј колöм во чөжөн колхоз-
јаслөн вөв лыд содiс 8,5 прöцент былö, көџ ескөн зöн-
нас колхозно-крестьянскöй сектор куџа вöли-на вөв ста-
далөн һеыжыд чiнөм (3 прöч. былö). Сура гырыс-
скөтлөн содöмыс колхозјасын воiс 30 прöцентöџ, а зöн-
нас колхозно-крестьянскöй сектор куџа—21 прöцент;
куканјаслөн колхозјасын содöмыс кык мындаыс унжык,
а зöннас колхозно-крестьянскöй сектор куџа—94 прöч.

вылө. Ыжас да көзаяс куҗа колхозјасын содөмыс 18 прөчент, а җоннас колхозно-крестванскөј сектор куҗа 11 прөч. Порсјаслөн колхозјасын содөмыс 27 прөч., а җоннас колхозно-крестванскөј сектор куҗа содөмыс 118 прөч. сывөсна, мыј колхозникјас индивидуальнөј овмөсын порс стадаыс колан воын содө пөшти ыльпөв.

Сіҗ-кө, 1935-д вога перепіслөн даннөјјасыс петкөд-лөны төдчана восков колхозно-крестванскөј секторын і, медса-һин, колхозјасын скөтвіҗөм воҗө паскөдөм куҗа. Скөтвіҗөмлөн усөмыс—прөјдөтөм кад. Міјан ем скөтвіҗөм кыптөмын заводөтчөм і тајө вонас міјанлы колө збыль вылө колана ногөн јөткыштны сіјө белөсө воҗө скөтвіҗөм кыпөдан государственнөј план подув вылын, колхознөј скөтвіҗан фермајас быднөгыс јонмөдөмөн да торја колхозникјас ордын скөт да віҗан пөҗа јурлыд содтөмлы өтсөсөмөн. Скөтвіҗөм тајө кыптөмас совхозјаслы колө бөстны ассыныс места, кодөс індіс парвіја ЦК-лөн пленум. Тајө вопрөсјас куҗа сјезд вылын лөө спеціалнөј докладјас Віҗму Наркоматлөн да Наркомсовхозоваһн.

Ңе сөмын скөтвіҗөм куҗа, но сіҗ-жө җернөвөј да технөческөј културајас куҗа міјан воҗын сулалөны выль, нөшта ғырысҗык моҗас колан војас серві. Міјан віҗму овмөс, кыҗ ыкор воҗык, өні вооружөтөма віҗму уҗалан машинајасөн, тракторјасөн, комбайнјасөн да автөмөбілјасөн, і міјанлы колө шедөдны колан кадколастын дорыс мукөд, јона вылынҗык, өдјас віҗму овмөс кыптөмын.

Ез-на ылө кол кадыс, кор міјанлы ковмыліс дәс сурсјасөн вајны заграңцаыс тракторјас. Сөмын өтө тракторјас вајөм вылө, кодјасөс лөі вајөма 1922-1931-д војас чөжөн ставсө 86 сурс, міјан государство рөскодүјтөс 200 мөльон шайт саяс зарнөі, гөгөрвоөмөн, мыј тајө вөлі быҗ колө аслас кадө. Медым донјавны государствөлыс сіјө рөскөдсө, тырмымөн лөө вөставны, мыј колөм во, кор заграңцаыс пөҗө вөлі вырүчөтны пуд шөбдөі вузалөмыс 48 ур зарнөіөн, а пуд су вузалөмыс 27 ур, мөі вермөм ескө вештыны сіјө тракторјасөсө сөмын 500 мөльон пуд һаһ вузалөмөн.

Сіјө кадсаһныс положөһөјөыс веҗөсөс. Мөі стрөітөм ас-лыным тракторнөј заводјас і өтө колан воө вөчөм сенө

93,5 сурс трактор. Отчот вöчан кадколастын ми сетим-
нын виэму овмөслы (колхозјаслы да совхозјаслы) ег өти
сурс трактор да мукөд пөлөс машинајас. 1935-өд во
чөжөн мијан колө сетны сөмын машинно-тракторнөј
стандијајаслы 68,5 сурс трактор, 10 сурс автомашина,
14,6 сурс комбајн да уна мукөд јона колана машинајас
да öрудијејас. Колө сөмын велөдчыны бура испөзүтны
тајө машинајассө, секи өиктыд овмөдчас зајитчнөја да
культурнөја.

Ассаңыс, государство лыддыгис гырыс сөкыдтор-
јасөн, кодјаскөд колхозјаслы ковмис паныдагны первоја
кадас. Тајөн објаснајтсө сијө, мыј сөмын колөм 4 во-
нас колхозјаслы вөли сетөма чернөвөј ссудајас—262
миллон пуд. Партија да правительство шуөмөн ыеважөн
спишитөма колхозјаслыс сөм ужјөзсө, коді чукөрмылөма
1933-өд во јанвар 1-д лунөз, — ставсө 435,6 миллон шайт.
Тајө војаснас колхозјаслы леэөма ужјөзөн 1 миллард
168 миллон шайт, специалнө мөстөм колхозчыкјаслы—73
миллон шайт. 4 миллард 800 миллон шайт леэөма машин-
но-тракторнөј стандијајас котыртөм вылө. Ми төдам, мыј
государстволөн колхозјаслы тајө отсөгыс вештысас
сөпөв. (Аплодисментјас.)

1934-өд во вөли медвоэза воөн, кор колхозјасын виэ-
му ужјас став фронт куэаыс тыдовтчисны ужлөн төд-
чана бурмөмјас—төдчымөн чинисны көзалөн срокјас, өд-
чис наңјас идралөм, јона восковтис воэө ічапод гөрөм,
чистөј парјаслы мөдисны сетны колана төдчанлун, пас-
калі чернөвөј културајас јог турувыс весалөм. Та динө
содтөј медвоэза вермөмјассө уборка нуөдигөн да убор-
ка бөрас вошөмјаскөд тышкасөмын. Секи лоас гөгөрво-
ана, мыј став лунвывса Украинаын серјознөј засуха
вылө виэөдтөг, колан воө мијанлы удајтчис збылвылө
чукөртны 250-300 миллон пудвылө унжык наң ыжыд
урожајности 1933 во дорыс.

Виэму овмөс мукөд вермөмјас пијыс колө пасјыны
сиэ шусана потреблајушщөј полосаын виэму овмөс јона
кыптөм-паскалөмсө да выл рајонјасө—Московскөј, Ива-
новскөј, Леңинградскөј да Западнөј обласвјасө, Гор-
ковскөј да Војвыс крајө, Белоруссијаө—шобди вөдитөм-
сө төдчымөнја пыртөм.

Візму овмөсын, скөтвиқөм кыпөдөм кынқи, өни мед главнөй могөн колө признајтны җернөвөј да техническөј культурајаслыг урожајност кыпөдөм. Хлопок, шабди да свеклө куҗа, а сиҗ-жө җернөвөј культурајас куҗа өнија урожајностөн мiрiтчыны оз поҗ. Воiс кад збылыг јөткыштны тајө делөсө воҗө, колхозјас да совхозјас ыжыд вын былө мыҗсөмөн.

Мiјан совхозјаслы колө, сесса, выполнитны візму овмөсын ырыуөдана предпріјатіејаслыг ролсө, җикөҗ бырөдны организационнөј запушченностсө да налы сетөм техника да государственнөј ыжыд ресурсјас исползуйтны куҗтөмсө. Меным колө төдчөдны совхозјасөн вескөдлыг составлыг налы поручитөм делөыг кывкутөмсө.

В) ТОВАРБЕРГӨДЧӨМЛӨН БУРМӨМ

1930-34 војас чөжөн мiјан төварбергөдчөм 20 миллиардсаҗ кыптiс 61 миллиард шайтөҗ, мiбө 3 пөв. Вузасөмын частнөј секторөс бырөдөма. Вузасан государственно-кооперативнөј сет төдчымөнја быдмiс, медса-нын өдјө содiс государственнөј вузасөм.

Сталин јорт төварбергөдчөм паскөдан могјаслы сетiс јаркөј характерiсҗика. Сiјө вiсталис:

„Медым страналөн економическөј олөмыс вермiс клучөн пуны, а промышленностлөн да візму овмөслөн вөлі ассыныс продукцијасө воҗө кыпөдөмлы ыштөд, колө, медым вөлі нөшта өтi условіеө, iменнө,—паскыда төварбергөдчөм кар да сiкт костын, странаса районјас да областјас костын, народнөј овмөсса уна сiкас јукөнјас костын. Колө, медым страна вөлі тырөма вузасан базаяс, магаҗинјас, лавкајас озыр сетөн. Колө, медым тајө базаяс, магаҗинјас, лавкајас виҗөд һөтi сувтлытөг ветлісны төварјас вөчанинјассаҗ да потребителөҗ. Колө, медым тајө ужас вөліны кыскөмаөс i государстволөн вузасан сет, i кооперацијалөн вузасан сет, i меставывса промышленност, i колхозјас, i откаолыс крестанаяс.

Тајө i шусө мiјан паскыда мунан советскөј вузасөмөн, капиталистјастөг вузасөмөн, спекулантјастөг вузасөмөн.

Кыңа аааад, сөветскөй вузасөм паскөдөмыд лоө сїјө ыжыд мөгөн, кодөс олөмө пөрттөг оз поа мунны во-
аө“.

Стамін јортлөн тајө індөдјасыс бөстөны нөшта-нын ыжыд төдчанлун наа куа карточнөј сїстема бырөдөм јылыс бөрја шуөмјас бөрын. Онї мунө, сөветскөј госу- дарствоөн лөсөдөм, мїжан вузасан сїстемалыс төварбер- гөдчөм паскөдөмын өнїја гырыс мөгјассө олөмө пөртөм ылоө способностсө практичөскөја прөверїтөм.

Государственнөј да кооператївнөј вузасөмын мїжан работнїкјаслы уна прївычкајас ковмас шыблавны, мы- сурөын ковмас серјознөја ылыс велөдчыны. Тајө став- сө најө вермасны вөчны сөмын секї, гөгөрвоасны-кө ыаж распрөдөленчөскөј сїстемалыс тырмытөмторјассө да кутасны лыддысны потребїтел корөмөн, іспөзујас- ны-кө бур элементјассө, кодјас паскалісны бөрја воја- сө коммерчөскөј вузасөмын і мїжанлыс вузасөмсө вө- часны збыл ылоө культурнөјөн, сөветскөј государствөлы достөјнөјөн.

Г) ТРАНСПОРТЛӨН КЫПТӨМ.

Отчот вөчан кадколастын көрттујас куа грузообо- рот сөдїс 32 прөчөнт ылоө, а ва транспорт куа 27 прөчөнт ылоө. Көв і лої грузооборотлөн тамында со- дөм, тајө лыдпасјасыс петкөдлөны транспортлыс народ- нөј овмөс сөдөмыс зөв јона колтчөм. Сы вөсна тран- спортыд мїжан овмөсын лої медга аескыд местаөн.

Во сајын партїјалөн XVII-өд сјезд серјознөја өлөдїс мїжан транспортнїкјасөс, но оз поа шуны, мыј транспорт- нїкјас гөгөрвоїсны тајө өлөдөмыслыс төдчанлунсө.

Сїјө кадсааныс мї шөдөдїм төдчана бурмөм көрттуј- јас да ва транспорт ужын. Көрттујас куа 1934 воын грузооборот сөдїс 17 прөч. ылоө сек, кор воаза воас сїјө сөдїс өтї прөчөнтыс ешажык, но плааныс, кодөс лө- сөдөма көрттујас куа кыскасөмлы, дугдывтөг орөд- чыссө. І көв өскө кушөн ветлыс вагонјаслөн прөчөнт лыдыс і сїа-нын вөлі уна, 1934-өд воын көрттуј куа ветлыс став вагонјас пїын налөн лыдыс не сөмын ез чїн, а вөсїг сөдїс воаза во сертї. Торја тујас уж јылыс мї лыддыам быдлунса свөдкајас да аааам, мыј најө

ужын качканыс (чинөм-содөмыс) абу-на бырөма. Кадр-
јас закрепітөмөн да налыс квалификациясө бурмөдөмөн
делөыс мунө һөжјө. Көрттујјас вылын колана дисципли-
наыс унаыс-на абу. Транспорт медса јона өні нуждајт-
чө сіјө ужалысјас став массаөн дружноја ужалөмын да
торја-һын—збыл большевістскөј вескөдлөмын.

Көрттуј транспорт ужын 1935 во должен лоны бур-
лаң збыл перелом вөчан воөн. Сөветјас сјездлы колө
требујтны тајөс став железнодорожнікјаслыс і медвож
командној составлыс, Наркомпутылыс. Партия да прави-
тельство лыддылысны дај лыддыны асланыс серјозној
могөн транспорт да транспортныкјас нуждајас јылыс
төждысөмсө. Та боксаң коман воө абу еща вөчөма.

Таво аслас строітельство да технической реконструк-
ція вылө транспорт бөстө государстволыс выл гырыс
средствојас. Оніја кадса корөмјасыс зев јона бөрө ко-
лөм подвижној состав лоас төдчымөңја содтөма. Тајө
тыдалө көт сетыс, мыј төварној вагонјас вөчөмыс коман
во серті содас 2,7 пөв. Транспортлыс производственно-
технической база јонмөдан став могјаслы өні колө сет-
ны сіјө вымаңјесө, кодөс заслуживајтөны странаөн
талунја быт колана корөмјасыс.

Но ставыс тајө сетас колана резултат, асныс-кө
железнодорожнікјас, уж вылө сознательноја виөдөмөн
да көрткод чорыд уж дисциплинаөн өтө коллективө јит-
чөмөн, кутасны, кјаснысө леэлытөг, тышкасны транс-
портөс бурмөдөм вөсна.

Меным өні абу коланлуныс подрбноја виставны ко-
лан кадын народној овмөс раэвивајтчөм јылыс. Нөшта-
һын сывөсна, мыј сөветјас Московскөј сјезд вылын Кујбы-
шев јорт докладын, кодөс јөзөдөма һеважөн-на, за-
мечательној лыдпасјасын сетөма јасној серпас мијан ов-
мөс быдмөмлы.

Вөчам ітогјас.

Көв і вөліны народној овмөс өтка јукөнјасын, сы-
пыщкын і зев важној јукөнјасын, серјозној тырмытөм-
торјас, тајө војаснас страна пыр дугдывтөг муніс воэж,
ассыс став поэцияјассө јонмөдөмөн. Сөветскөј Сојуз-

лөн хоҗајственнөј вынјөрыс гiгaнтскөјa быдмiс, a народнөј овмөсса быд јукөнын өнiјa пaскалыс технiческөј реконструкцијaыс пуктaс сещөм производственнөј подув, кодi достөјен мiрын медвозын муныс странaлы.

Сөветскөј властђ ужлы iтөгјас вөчiгөн, XVII-өд партинөј сјезд вылын Сталин јорт шуiс:

„Ми стрөитiм-һин СССР-ын социалистическөј обществолы фундаментсө да мијанлы колө сөмын сiгөртны сiјөс надстројкајасөн,—уж, төдөмыс, јона кокныджык социалистическөј обществолы фундамент стрөитөм дорыс“.

Һекод оз вермы венны тајө вiстaлөмсө. СССР-ын социалистическөј обществолы подувсө стрөитөма, дај стрөитөма зумыда. (Апломсментјас.)

Народнөј овмөслыс ыжыд кыптөмсө ми шедөдим сы вөсна, мыј сiјө пaскалөм-сөвмөм вылө лөгөдим социалистическөј подув. Бөрјa кадга мед сөкыд могсө—коллективизацијa могсө—ми кызвыннас решитiм. Капиталистическөј овмөсыс СССР-ын һинөм-һин ез кол. Сиктын мелко-собственническөј овмөслөн комасјасыс өзһин вөчны поводласө. Сiјө сјезд вылын-жө докладас Сталин јорт тыр основaһијeөн вiсталис, мыј „социалистическөј укладыс ем нач өтнас ыжыдалыс да нач өтнас командуйтыс вын став народнөј овмөсын“.

Мијан странаын социализм вермiс. Тајө вермөмыс шедөдөма неп подувјас вылын, кодi оппортунистјаслы, буржуаһијa дор качајтчысјаслы, сөмын кажитчiс отступајтан полiтикаөн, a большевикјас кiын пөрис социализмөн верман рычагө. Но кушөм ылө ми мунам сiјө положeһијeсыс, кодi вөли неп пыртигас, кор уна лыда капиталистическөј элементјас олисны јешшө мијан стрөјшщелјасын, медга-һин сиктын. I өнi-на ми ег бырөдө неп-сө, сы вөсна, мыј весiг капиталистическөј элементјасөс бырөдөм бөрын мијан емөс асланыс частнөј овмөса уна мiллон өткаоысјас, i сы вөсна, мыј өткымын случајјас дырјi весiг колхоһникјас рынокјас вылын выстүпајтөны асланыс продукцияөн кызi частнөј вузасысјас. Неп аслас медбөрјa стаһијaөн век-на олө, ассыс ужсө социализм делөлы вөчөмөн. Сыыс-на унжык. Мијан хоҗајственнөј кыпалөм-пaскалөмын сещөм iспытаннөј өрүжјејас, кызi вузасөм да сөм, кодјасөс мијанөн бөстөма

буржуазној общество арсеналыс да асногөн лөсөдөма советскöй влагъ нуждајаслы, кутасны-на дыр овны да вöчны социализмы колана делöјас.

Но төдвыланыд ускөдлöй великöй Ленинлыс 1922 во помын шуом кывјассö:

„Социализмöс ми пыртим быдлуиса олөмö и сени мi-жанлы колö разберитчыны. Со мыын мiжан талунја мо-гыс, со мыын мiжан эпохалөн могыс. Лезöй меным помавны ескөмөн, мыј көт кушöм сөкыд тајö могыс, көт кушöм сiјö выл мiжан важ могјас герви, и көт кушöм уна сөкыдјас сiјö мiжанлы вöчö,—ми ставөн öтвылыс, ог аски, а некымын воөн, ставөн ми öтвылыс көт мыј да решитам сiјö могсö сiзи, мыј неповскöй Россијаыс лоас социалистическöй Россија“.

Тајö кывјасас вiсталöма мiжан революција јылыс жу-жыд мөвпјас да сувтөдöма пролетарскöй революцијалыс главнöй могсö — пöртны „неповскöй Россијаöс“ „социали-стическöй Россијаö“. Тајö кывјассыс ми азылим Ленин-лыс основнöй заветсö мiжан партијалы, кодi вескөдлö строительство став делöөн.

I вот öни ми вермам шуны: неповскöй Россија лоi социалистическöй Россијаөн! (Гора, дыр лöңавтöм аплодiсментјас.). Мiжан страна вежсiс. Кызвыннас тајö великöй могсö, кодöс сувтөдлiс Ленин, мiжанөн пöртöма олөмö. Клатваыс, кодöс сетлiс Сталин јорт 11 во сајын мiжан дiныс мунöм Ленинлы, пöртöма олөмö. (Гора, дыр лöңавтöм аплодiсментјас.)

Ташöм основнöй выводыс, кодöс ми вермам вескыда вöчны.

2. Странаса социалнöй структураын вежсöмјас да мiжан политiка

„Неповскöй Россијаöс“ „социалистическöй Россијаö“ пöртöмыс петкөдчiс мiжан странаса социалнöй структура вужсаңыс вежсöмын.

Важö вiчөдлам сiјö социалнöй вежсöмјассö, кодјасöс пыртiс пролетарскöй революција. Колана даннöјјассö ме бостi народно-хожајственнöй учот нуöдыс централнöй управлельлельыс (ЦУГЛХУ), кöни правал јорт вескөдлө-мөн нуöдöмаöс вывти ценнöй уж.

1. Населеніелөн классөвöй состав 1913-öд воын (СССР граңицајасын) да 1928-34-öд војасын

Населеніелөн классјас	Јöз лыд сурöн		
	1913 во	1928 во	1934 во (яң-вар 1-ј лун кежлö)
I. Пролетариат (рабочöјјас да служашщöјјас, ИТР да мукöд öкас пролетарскöј јöз)	23.300	26.343	47.118
Сы пыщкын:			
А. Индустріалнöј пролетариат да служашщöјјас (промышл., транспорт, строітельство, соцкультурнöј учрежденіејас да госаппарат) .	17.300	24.124	41.751
Б. Візму бердын ужалыо пролетариат	6.000	2.219	5.367
II. Колхозникјас да кооперированнöј кустарјас да ремесленникјас	сз вöв	4.406	77.037
III. Öткаолыс крестана (кулакјастöг) да кооперіујчтыöm ужалыо кустарјас да ремесленникјас	90.700	111.131	37.902
IV. Буржуазіја (помештикјас, карса гырыо да посчі буржуазіја, төргөвечјас да кулакјас)	22.100	6.801	174
Сы пыщкын кулакјас	17.100	5.618	149
V. Мукöд јöз (велöдчыјас, армија, пенсіонерјас да мукöд) .	3.200	3.671	5.769
Став олыгыс	139.300	152.352	168.000

Міјан странаын (СССР-са граңицајасын) став олыгыс 1913-öд воын вöлі артавсö 139,3 міллон морт. Октябр-са революцја бöрын 10 во мысчі сіјö содс 152,4 міллон мортöз да 1934-öд во заводітігөн лоі-нын 168 міллон морт. Лыдпасјас петкөдлöны, мыј бөрја војасö міјан странаын олыгаслөн лыдыс содс важ сертіјона гырыс-жык öдјасөн. Тажö ем öтi зев төдчана петкөдлас Советскöј Сојузса быдмыс вынјаслөн.

Богтам өні торја классјасөс.

Заводита рабочөј классань.

Россияын став пролетарскөј олыгыс, сы пышкын щөш вижмудорын ужалыс рабочөјјас да налөн семјайс, 1913-өд воын вөлі 23,3 мильон морт. 1928-өд воын, первојја пјатилетка заводитчигөн, лоі-нын 26,3 мильон морт, а 1934-өд во заводитчигөн сјјө воис 47,1 мильон мортөз, мөд ногөн-кө шуны—1913 во серті пролетарскөј јөзыс содіс кык пөв. (Аплодисментјас.)

Крествана пөвсын, кычі төдөд, лоисны нөшта гырыжык вежсөмјас. Крестанскөј населеніје (кулакјастөг) кустарјаскөд да ремесленікјаскөд өтлаын 1913-өд воын вөлі 90,7 мильон морт. 1928-өд воын положеніјеыс лоі зик мөд. Ез-нын ло почана сорнитны крествана јылыс најөс колхознікјас да өткаоысјас вылө торјөдтөг. 1928-өд воын крествана-колхознікјас, кооперіүтөм кустарјаскөд да ремесленікјаскөд өтлаын, вөліны зев-на ешаөн, сөмын 4,4 мильон морт секі, кор өткаоыс крестванаыс (кулакјастөг) вөлі 111,1 мильон морт. Зик мөд нога серпас мі аздам 1934-өд во заводитчигөн. Секі крествана-колхознікјаслөн лыдыс воис-нын 77 мильон мортөз, а крествана-өткаоысјаслөн—37,9 мильон мортөз. Кызвын крестванаыс-нын пырісны колхозјасө. Сјјө кадсаыс өткаоысјаслөн лыдыс јешщө-на јонжыка чініс да өткөн олыснас өні кешлө коліс-нын вітөд пайыс став ужалыс крествана пыс.

Өні вижөдлөј, мыј лоіс буржуазнөј классјаскөд, помещікјас, карса гырыс да посні буржуазіјаөс, купечјасөс да кулакјасөс сетчө пыртөмөн. 1913-өд воын најө вөліны вывті ыжыд вынөн. Налөн лыдыс вөлі 22,1 мильон морт, на пышкыс кулакјас—17,1 мильон морт. Но налы паныд вескөдөм Октябрскөј революціја аслас первојја 10 во чөжса олігөн пөрадошнөја пазіс тајө соціалнөј слојсө да унаөн тајө слој пөвстеыс пондісны јіжтысны мукөд соціалнөј группасө. Сіз, 1928-өд воын најө коліны сөмын 6,8 мильон морт, код пышкыс 5,6 мильон мортыс вөліны кулакјас. 1934-өд во заводитчигө кешлө буржуазнөј элементјасыд мјјан коліны сөмын кыз бытвө кагыштанторјас. ЦУНХУ артавліс секі таштөм јөзсө 174 сурс морт, код пышкыс кызвыныс кулачество коласјас.

Мукöд олысјас—велöдчысјас, армија, пенсіонерјас да мукöд—1913-öд воын вöлі 3,2 мільон морт; 1928-öд воын—3,7 млн. морт; 1934-öд во заводчиг кешлö—5,7 млн. морт.

Тащöм вежласöмјас бöрас мїјан странаын основнöј соціалнöј группајаслөн отношенїеыс вежсїсны со кызї:

II. Олысјаслөн классöвöј состав (СССР-са границајасын) 1913-öд воын да 1928-1934 војасын

	Населенїелөн классöвöј состав, їтог дїнас прöцентөн		
	1913 во	1928 во	1934 во
I. Пролетарїат (рабочöјјас, служашцöјјас, ИТР да мукöд пролетарскöј олысјас)	16,7	17,3	28,1
Сы пыцкын:			
A. Індустріалнöј пролетарїат да служашцöјјас (промышленноöт, транспорт, стрöйтчöм, соціално-культурнöј учреждениејас да гос-аппарат)	12,4	15,8	24,9
B. Візму бердын ужалыо пролетарїат	4,3	1,5	3,2
II. Колхозникјас да кооперїруйтöм кустарјас да ремесленникјас	ез вöв	2,9	45,9
III. Öткаооыо крестана (кулакјастöг) да кооперїруйтöм ужалыо кустарјас да ремесленникјас	65,1	72,9	22,5
IV. Буржуазїја (помешчикјас, карса гырыо да поснї буржуазїја, тöргöвецјас да кулакјас)	15,9	4,5	0,10
Сы пыцкын кулакјас	12,3	3,7	0,09
V. Мукöд їсз (велöдчысјас, аомїја, пенсіонерјас да мукöд)	2,3	2,4	3,4
Став олысыс	100	100	100

Пролетарскöй жöз 16 прöцентсаң 1913-öd воын содиc 28,1 прöцентöз, 1934-öd во заводитчиг кeжлö. Ужалыc крестана масса пöвсыc торжөдчисны крестана колхозникјас, кодјас 1934-öd во заводитчиг кeжлö вöли-нын 45,9 прöцент мында странаса став жöз пийе, а öни—жын-гыс унжык странаса жöз пийе. Крестана-öткаолияcјас 1934-öd во заводитчиг кeжлö вöлины сöмын 22,5 прöцент мында, а öни тaјö слöжыс јешцö-на јонжыка чинис. Страна пыцкын буржуазнöй јукöныс, кодi 1913-öd воын став олияcјас пöвстын вöли быдса 15,9 прöцент, кычi төдам миквидируйтöма, а öткымынöс тaјö господаяс пыцгыс вескыда шыбытöма граңцајас сaјö. Кушöмкö јукөн жöз војдөрса буржуазнöй класс пöвсыс удитисны гөгөрвоны мунан событијeјасcö да аңгисны места выл олом стрöитыс ужалыcјас пöвсын. Но тaјö оз-на вистав, мыј еща колi буржуаңжалөн выродокјасыс, став сiјö двораналөн, купечјаслөн, фабрикантјаслөн да кулакјаслөн позмедыш-јасыс, кодјас оз лыддыны ассыныс öнија оломсö шог-манаөн. I тaјöс мијанлы колö кутны төдвылын.

Сiз, бостам-кö, весиг кык социалнöй группасö—рабочöјјасöс да колхозникјасöс,—најö 1934-öd во заводитчиг кeжлö-нын вöлины 74 прöч. странаса став олияcјас пийе. 1935-öd во заводитчиг кeжлö рабочöјјас, колхоз-никјаскөд öтлаын, лоины-нын кујим четвeрт став олыс пийн.

Став тaјö даниöјјасыс кутöны зев ыжыд принципiал-нöй төдчанлун да заслуживaйтöны пыдысаң төдмалöм. Најö петкөдлöны, мыј кызвын олысыс мијан странаын ордны почтöма јитöмаöс ассыныс оломсö социализмкөд, мыј ми збылыс вослалам классјастöм социалистическöй обществоö. (Аплодiсментјас.)

Оз поч вунöдны i сы јылыс, кушöм вежеöмјас-ыс мунöны i сiјö классјас пыцкаc, кодјас лоöны мијан Сöветскöй Сојузын основнöјјасөн.

Мијан рабочöј—сiјö абу-нын важ рабочöјид, сiјö абу-нын производство средствојасыс мшигöм пролетарiј, мөд класс вылö—эксплоататорјас класс вылö ужалыс. Тaјö класс, кодi гөгөрвоö ассыс төдчанлунсö, мыј сiјö промышленностын дај став странаын көчaин. Мөдaр-саң-кö, рабочöјјас пöвсö пырис мыјдакö јукөн непроме-

тарскöй элементјасыс. Мiјан колхозник—сijö абу-нын важ пемыд крестваниныд, kodі олом бурмом выло надејатог кыскывліс ламкасö да kodöс сöмын чужјавлісны быдсі-кас начальство. Мөдөн лооны і мiјан служашщöјјас, инженерјас, интеллекенција.

Сijö социалнöј вежөмјасыс төдчöны-нын став мiјан оломын. Тани торја колана төдчöдны овмөс нуөдан уж-јасын налыс положительнöј төдчанлунсö.

Мiјан улын-на уж производительностыд, но сijö кыптö. Уж производительност кыптөм лоіс сijö медыжыд выннас, kodі нуөдö воэö мiјанлыс став овмөссö. Мiјан оз шоча овлы омөл уж дисциплина, но мiјан і тани емөс вермөмјас. Бөрја војасö ми уна пөв чинтим предпріјатіе-јасын рабочöјјаслыс да служашщöјјаслыс прогулјассö. І сещөм јавленіејасыскөд, кыз прогулјас, мiјанлы öні колö зикöз помавны. Мiјан сijö ужалан 7 час пыдыыс заводјасын щökыда-на ужалоны 5-6 час, мукөд дырји весіг ещажык. Но та вöсна кыв кутам, јонжыка, рабочöјјас да работницајас серти, ми—ужөн вескөдлысјас, производствосö колана ног ег котыртöј-да. Јонмöны і мiјан колхозјас öтщöщ збыл трудөвöј дисциплина колөмлун јылыс да общественнöј колхознöј иңтересјас вöсна серјознöја төждысөм јылыс колхозникјаслөн вежөртөм ödjö быдмөмкөд. Социалистическöј ордјысөм шымыртіс уна дас мiллон рабочöјјасöс да колхозникјасöс да медса бура петкөдлө мiјан странаса ужалысјаслыс сознаніе кыптөмсö.

Ужалысјаслөн став олөмас лоны сiқ-жө вужвыјоныс вежөмјас буржыклаң.

Мiјан быдса вiт во чөжөн-нын абу ужтөмалөм. Мiјанлы, колö-кө, і зев кокни-нын вунөдны рабочöј класс тајö бiч јывсыс, но СССР сајса рабочöјјаслөн олөмыс быдлун кақтылө мiјанлы сыјылыс, кущөм ылө ми муним јөзöс увтыртыс капиталистическöј пөрадоқјассыд. Рабочöјјаслөн уждоныс мiјан содö, і öні, наң карточкајас вежөм бöрын да советскöјшајтөс јонмөдөмкөд уждоныслөн реалнöј содержаніејыс пондас нөшта-на öдјөнжык кыптыны. Рабочöјјасöс вердөм вöсна государство петкөдлө торја-нын ыжыд төждысөм і мiјан ем тани төдчана вермөмјас. Содöны рабочöјјаслөн да служашщöјјаслөн быд

пӧлӧс социальнӧй стракуйтӧмјас, напын щӧщ санаторіјас да шојччан керкајас, кодјасӧн ӧкытӧн сесса, Совет Сојузын кыңзі, рабочӧјјас оз пӧмзутчыны.

Колхозјас јонмӧдӧмкӧд ӧтщӧщ чорыда вежсӧ бурмӧмлаӧ сиктса ужалысјаслӧн олӧмыс. Колан во помын нуӧдӧм обсмедоваӧіе, кор вӧлі видлалӧма РСФСР-ыс, Украинаыс да Белоруссјаыс 83 сурс колхоз, петкӧдліс лыдпасјасӧн, кыңзі кыптӧ вывлаӧ колхознӧй сикт. Лоӧ тырмымӧн, шуам-кӧ, мыј тајӧ 83 сурс колхозас ӧӧӧ бостӧмыс 5,5 центнерсаӧ 1932-ӧд воын кыптис 10,9 центнерӧз 1934-ӧд воын. Содӧма кык пӧв! Содӧ колхозјаслӧн і мукӧд сикас продукция бостӧмыс, і сӧма доходјасыс. Пыр унжык колхозӧӧкјас заводитӧны овны зајитӧчнӧй да културнӧй олӧмӧн. Јуалӧ та јылыс, шуам-кӧт, Кабардино-Балкарскӧй областса колхозӧӧкјасӧс, да весіг ӧе сӧмын тајӧ областса колхозӧӧкјасӧс. Секи, кор уна со мільон крестана капіталістическӧй странајасын да імперіалізмӧн угӧетајтан колоніјајасын да полуколоніјајасын мучитӧчӧны крїчисӧн да сиктса уна труженікјас кулӧны щыгјӧн, мїјан сиктјасын помалӧма корыс олӧмыскӧд да честнӧй труженіклы востӧма туј лӧсыд олӧмӧ.

Мїјан странаын олан условіејас вужвыјӧн бурмӧдӧмсӧ петкӧдлӧ ужалысјаслӧн зӧӧвїзалун (здоровїӧ) јонмӧмыс.

Кӧт-і уна-на сузсытӧмыс мїјан лечебнӧй учреждениејаслӧн, оз пӧз ӧтлааститны ужалыс јӧзлы налыс ӧнїа тӧдчанлунсӧ революціјаӧзса кадкӧд. Тырмымӧн лоӧ, шуам-кӧ, мыј арміјаӧ прїзываетчыс рабочӧјјасӧс врачебнӧй видлалӧмјасыс, кодјасӧс нуӧдӧма Москваын, Ленинградын, Московскӧй да Ивановскӧй областјасын, Горковскӧй крајын да Украинаын петкӧдлісны, мыј налӧн (рабочӧјјаслӧн) шӧркоддем сӧктаыс бӧрја 6-7 воӧн содіс 1,5—2 кілограммӧн, а морӧс гӧгӧрыс лоі кызжык 1,5—2,5 сантїметрӧн. Мед мїјанлы вайӧдасны тащӧм-жӧ даннӧјјассӧ заграӧцаыс. Но мїјанлы і полагајтчӧ совет власт вӧсна тышканы імејитны јон бојечјасӧс. (А п л о д і с м е н т ј а с.)

Партїја да правітелство аззисны коланаӧн тајӧ во вылас јона тӧдчана содтыны рӧскодјас болычјас вылӧ да содтыны став врачебнӧй персоналыслы уждон мынтӧмсӧ. Мі кӧсјам, медым зӧӧвїзалун кутан ужыс муніс

воҙо өдјөжык, медым ужалысјаслөн зөһвизалуныс јонміс да медым мијан чужисны унжык сөветскөј багатырјасыс. (Дыр њ ужалан аплодісментјас.)

Ми мунам воҙо, но мијанбытөвөј коланлунјасным зев-на јешцө ылынөс тырвыјө моғмөдөммыс. Мијан например зев-на уна сузсытөмјасыс оланінјас стрөйтөмын да тајө корө ас дінас вывті серјознөј вымаңіје. Коммуналнөј овмөсыд мијан бөрө колөма, і сөмын ещажык карјасас, Москва јурнуөдөмөн, бөстчисны-ңін тајө ужас збылыс. Оз шоча овлы, мыј мијан оз тырмыны весіг медса колана төварјасыс да прөдуктјасыс кызі карын, сіз-жө і сіктын. Но оз поз вунөдны, мыј мијан ем уна поған-лунјас (возможностјас) став тајө ужсө бурмөдөм вылө, но ми сіјө поғанлунјассө ог-на тырвыјө кужөмөн іспол-зутөј. Важөнсө мијанөс та вылө ез велөддыны. Но өні ми мунам выл өлөм стрөйтны велөдчан велікөј учоба. Ми ог көсјөј ошјысны і ог шуө, мыј СССР озыр страна-ңін, но Сөвет Сојузса ужалыс јөз төдөны, мыј мијан страна озырмө.

Сы могыс, медым лоны сіјө моғјас вестас, кодјасөс сувтөдіс мијан воҙо пролетарскөј револуціја, мијанлы колө културнөј стрөітелствоөс јона вылө кыпөдны. Мијан вынным сыын, мыј тајө лоі став ужалыс массајас сознаңіеөн. Култура бөстны зілөмыс, наукалаң кысө-мыс быдмөны масса пөвстын, кыпөдөны јона уна выл вынјас да талантјас. Быдмө Сөвет Сојузса јөзјаслөн култураыс, быдмө сіјө сөветскөј подуввылын націоналнөј цветјасөн озыра зорізалөмөн. Көт мед мыј ез сөрны безграмотнөј націоналістическөј да сверхнаціоналістическөј теоріјајасын, мијан і медбөрја крестяңіныс аззө, мыј націоналнөј културајас зорізалөмлы туыс аззөма Сөветскөј Соціалістическөј Республикајас Сојузын, коді интернаціоналізм знамја улын стрөітө выл өлөм. (Ап-ло-ді-с-м-е-н-т-ј-а-с.)

Ми огө тупкөј сіннымөс сы вылө, мыј мијан школа-јас колөм сертыс јона тырөмаөс да мијанлы ковмас ре-гыдја кадын помавны кык сменаа, да нөшта-ңін кујім сменаа велөдөм. Ми ог тупкөј сіннымөс і вышөј учеб-нөј заведеңіјејасын сузсытөмторјас вылө, но ми төдам, мыј тајө делөыс бөрја кадын төдчымөңја бурміс да ми-

жанлы ковмас нөшта-на јонжыка ужавны тајо віч куз-
таыс. Міжанлы ковмас јонмөдны учітел да учонөј вөс-
на, сіз-жө і дипломтөм ізобретател вөсна, төждысөмсө.

Тајо колөм кадын сөвет властлыс ыжыд вермөмөн
колө лыддыны важ інтеллігенціјалыс социализмань бер-
гөдчөмсө. Ез шатластөг, өтарө да мөдарө шыбластөг ло
тајо переломыс. Но бостөгј ті кызвын массасө важ інже-
нерјаслыс, учітелјаслыс, сесса, писателјаслыс да іскус-
ствоын ужалысјаслыс і тіжанлы лоө гөгөрвоана Москва-
ын писателјас колөм вөса сјездлөн політика боксаң
төдчанлуныс, коді зев бура петкөдліс міжан інтелліген-
ціјалыс бурлаң вужөмлыс тајо переломсө.

Но, пөжалуј, ынөмөн оз пөч сравнітны партіјалыс да
сөвет властлыс сіјө вермөмсө, кодөс міжан шедөдөма
выл інтеллігенціја лөсөдөмын, торја-һин сылыс техни-
ческөј кадрјассө лөсөдөмын. Уна завод судбајасөн, кы-
зі і колхоз судбајасөн, оз-һин первој во вескөдлыны
ташөм том кадрјасыс, кодјас быдмісны сөветскөј сынөд
вылын да зев сөлөмсыс чукөртөны праквіческөј опыт-
сө. Уна во чөж партіја вескөдліс тајо мог вылас рабо-
чөј класслыс ынмаңјесө. І көт ескө медса главнөј ре-
зултатјасыс нөшта возынөс-на, но выл покоменјейыс
өні-һин лоі јона ыжыд вынөн производствоын, техни-
каын да научно-исследователскөј ужын. Леңін вывті
јаркөја віставліс сы јылыс, кызі капитализм „пөдтывліс,
віліс да қикөз шыблавліс“ јөз пыцца ыжыд способност-
јассө да талантјассө. Сыыс-өд і путкылтисны капитализм-
тө міжан рабочөјјас да крөствана. І секі вөссіс массалы,
медвојдөр томјөзлы, туј культура дінө.

Міжанлыс өнја могјассө Сталин јорт Һөважөн віста-
ліс ташөм замечателнөј кывјасөн:

„Сы вөсна, мыј мі велалім-һин донјавны техника,
кад-һин шуны вескыда, мыј главнөјыс өні—јөзын, код-
јас овладејітисны техникаөн.. Колө вічны (береч) быд
саммыс да гөгөрвоыс рабочөјөс, вічны да быдтыны сі-
јөс, јөзсө колө быдтыны төждысөмөн да ынмателнөја,
кызі садовһик быдтө бөрјөм плодөвөј пусө“.

Тајо індөдјасыс гөгөрвоана, мыј техника куза да
стрөітелствоса мукөд отраслјас куза выл кадрјас гөтө-
вітөм мөгыс міжан вөчөм ужыс јона-на абу тырмымөн,

да миҗанлы колө нөшта-на јона чорыда ужавны тајо мог вылас. Но миҗан өни ем главнөјыс— рабоче-крестьянскөј власть, коді даҗ тајо фелөсө мыј вермөмыс нуөдны воҗө.

Висталө-ө тајо, мыј став сөкыдлунјасыс-нын лоі прөј-фитөма, мыј воіс кад төждыстөг шојчыны лөсыд музыка ворсөм шы улын, шуам, „нөжјө да лабутнөја качајт-чөмөн...“ Оз, фелөыс җик оз сиз сулав. Уҗад төждыстөмыд да самотокыд сөмын миҗан классөвөј враҗаслы кивыв.

Социализм верміс, но төрыт-на јешшө буржуазнөј элементјаслөн воҗсаган вогса фронтыс вөлі төдчана. Пазөдөм враг өни оз лыет петны вогса тышө. Сіјөс јөр-шитөма да жалкөј, но дурмөм скөрлунөн тырөма да даҗ пөлзүјтчыны любөј өрүҗеөн. Кымын наҗејатөмҗык оломыс совет власть враҗаслөн, сөмын ешаҗык најө јандысөны тышкасан средствојасыс. Тащөм условіејасас революціоннөј суслун мчөдөмыд өпаснө.

Врагыд лок да винов, врагыд даҗ бостны любөј өблік, петкөдлыны ассө миҗан партијалы весиг дру-гөн, медем мчөдны миҗанлыс суслуннымөс да кучкыны јурө да сөлөмө. Асланым раҗасыс ми воштим өти слав-нөј борецөс—Сергеј Міронович Кировөс, кодөс враҗас виісны сөмын коммунизм фелөлы, совет власть фелөлы сылөн преданность вөсна. Җиновјевечјас пөвсыс белогвар-дејскөј выродокјасыс, кодјасөс воспитајтис провокатор-скөј двурушнчактыс презреннөј „вождыс“, вөліны тајо лок уҗсө (злодејанјесө) котыртысјасөн. Враҗлы җик вескод, көт коді лоө сылыс көсјөмсө (вөласө) оломө пөртыснас—мед көт сіјө і коммунистическөј білетөн сајөдчөм преступник, код мышку сајын җебсөма неку-щөм принципастөм карјерістјаслөн да гырыс постјас радеј-тысјаслөн чукөр. Тајо ставтор вылас классөвөј враҗаслы ми вочавіҗам сөмын ассыным революціоннөј классөвөј суслун чорөдөмөн.

Ленінградын вөчөм асланыс преступленіеөн совет властлөн враҗасыс, буракө, көсјісны пыртны миҗан ра-җасө замешательство. Оз-өмөј петкөдлыны враҗаслөн тајо арталөмјасыс налыс массаыс торјалөмсө да стра-наса оломсыс наөн җикөз өрөдчөмсө?

Ленінградын лыжөм ылаө уна мїліон рабочөй да крестана масса вочавїісны асногыс, вочавїісны советскөй власъ гөгөр, Сталин јорт гөгөр ассыныс радјассө вывті јона топөдөмөн. (Гора, дыр мунан апл о-дїсментјас, кодї вужө оваціјаө. Ставныс сувтөны.) Таыс ыжыджык помїтїескөй демонстраці-јасө мїјан делөлы пөмза ылаө да сіјө врајаслы паныд—сөкыд представїтны.

Сїз-кө, мїјан страна, соціалїстїескөй фундамент стрөйтөмөн да соціалїстїескөй стрөїтелствоін кызвын ужалыс массасө вескыда шымыртөмөн, неп кадко-ластјас пыр мунөмөн дај өні јешщө сылыс медбөрја ста-дїјасө помавтөг-на пөрі неповскөй странаыс соціалї-стїескөй странаө. Народнөй овмөс кыптөмкөд өтщөщ мунө ужалыс јөз олөмлаөн да культуралөн өдјө кып-төм. Рабочөјјас да крестанско-колхознөй масса котырт-чөмаөс партїја гөгөр, некор-на вөвлытөм, топыда. Өдјө быдмөны соціалїзм стрөїтыс ыла да ыла кадрјас ужалыс јөз пөвсыс, да торја-нын нывбабајас пөвсыс, томјөз пөвсыс, кодјас кыпөдөны мїјанлыс законнөй гөр-дїтчөм да гырыс нафејас.

Со фактјасыс, кодјас подув ылыны мїјанлы колө вөч-ны основнөй выводјас асланым помїтїека јылыс да өнїја кадга асланым могјас јылыс.

Медым мөдпөв не вїставны сіјөс, мыј зев тыдала-на петө тајө фактјассыс да став вїсталөмсыс, да медым мїјан выводјасын вескөдны внїманїјесө главнөй ылас, мөд ногөн-кө, „јөз-ылас, кодјас овладејтїсны техника-өн“, ме тан вайөда Сталин јортлыс металлургјаслы вї-талөм төдса кывјасө:

„Төждысөмөн быдтыны да квалифіцірујтны јөзсө, лучкі сувтөдлыны да органїзујтны најөс проїзводство ы-лын, уждон мынтөмсө лөсөдны сіз, медым сіјө јонмө-дїс проїзводстволыс решајтыс эвенојасө да бостсөдїс јөзсө ылајжык квалифікаціја шедөдөм ылаө, — со мы мїјанлы колө сы ылаө, медым лөсөдны проїзводствен-но-технїескөй кадрјаслыс ыжыд лыда арміја“.

Тајө ещак кывјасас Сталин јортөн вөчөма кы-мынкө основнөй вывод став мїјан ужлы.

Öтi-кө, „төждысөмөн быдгыны да квалифіціруйтны жөзс“ (Сталин). Онөз та куза став вөчөм вылас вічөд-төг, тајө ем өнiја кадса јона ыжыд мог.

Мөд пјатiлеткаын став хоҗајственнөј моҗас пiын шөр могөн сувтөдөма — ештөдны народнөј овмөсса став јукөнјассө технiческөја реконструіруйтөм. Ми егө-нын еша ужалө промышленностөс, візму овмөсөс да транспортөс технiческөја реконструіруйтөм вылын. Егө-нын еша выл техника, выл производство, выл оборудоваңије, сложнөј предпiјатијејас ми пыртө народнөј овмөсө. Но тајө лоө сөмын ңеыжыд јукөдөн сылөн, мыј ми көсјам імеітны техника боксаң аікөз реконструіруйтөм страна-са овмөсын. Сөветскөј Сојузөс техника боксаң перево-ружитөмас ми мунам воғө збыл революціоннөј өдјасөн. Сiзi вөчөмнас ми сөмын пөртам олөмө мiрын медвозға пролетарскөј госуларстволыс основнөј історіческөј моҗ-јас пышкыс өтi мог.

Мөд боксаң-кө, колi-нын со ңекымын во, кыз партија сувтөдіс техникаөн овладејтан да выл машинајас да выл производствојас освоітан могтө практическөј решајущөј мог пыддi, сы вөсна, мыј ми көсјам, медым ставыс, кодi мiјанөн стрөйтөма ужалісны бура, ез омөлжыка, а бур-жыка капіталістјаслөн дорыс. Тајөс олөмө пөртөм куза мiјан сiн воғын мунө ыжыд уж. Быдмөны да содөны выл інжењерјаслөн, агрономјаслөн, технiкјаслөн, произ-водствењнiкјаслөн, културнiкјаслөн да мукөдлөн выл кадрјас. Быдмөны уж бердө выл ногөн вічөдыс јөз i на пiын абу еша соціалізмлы помөз преданнөј выл об-щество стрөітысјас. Накөд өтлаын лоө јона гырысжык резултатыс i важ спеціалістјас кадр ужыс. Технiкаөн овладејтөм выл јөзтөг өнi мiјанын абу-нын поҗана ңiө-тi серјознөј производство, натөг оз ужав дај оз вермы ужавны ңөтi завод. Ем i сешөм предпiјатијејас, а сiз-жө i выл производствојас, кыз шуам, сiнтетіческөј кау-чук вөчөм, кодөс кыпөдөм-паскөдөмыс пөштi ставнас выл технiческөј кадрјас кiын.

I колө, медым тајө делөыс өнi јешцө паскыджык фронтөн ку-тiс муныны воғө народнөј овмөслыс став јукөнсө тех-ника боксаң реконструірујтан подувја мог сертi. Колө,

мед тајо кадрыслөн технїческой квалїфикацїаыс кыпалїс колана выјо́з да ез кољчы иностраннõй спеціалїст-јас квалїфикацїаыс. Квалїфикацїалы, мѳдногѳн-кѳ шуны, научно-технїческой подгѳтовка качестволы мїјан ковмас ѳнї пуктыны сымында внїманїје, мыјда колѳ сы вылѳ, медем збыл делѳ вылын вѳтѳдны дај панїны техника да економїка боксаң во́зынмуныс капїталїстїческой странајасѳс, шедѳдны тајѳс мед регыд кадѳн. Быдтыны тајѳ кадрысѳ, медеа-нїн партїјнѳй да беспартїјнѳй том јѳз пѳвсыс, вѳчны најѳс асланым делѳлы преданнѳйѳн да соціалїзм сознательнѳја стрѳїтыгјасѳн, — тајї быдтыны спеціалїстјаслыс выл армїја, таын мїјан могыс. Та вылѳ оз по́з жалїтны средствојас нї вын. ѳнї некѳд сещѳм ѳдјѳ оз окупїтчы да нїнѳм мѳдтор оз сет сещѳм резултантсѳ, кы́з тајѳ могсѳ уѳпешнѳја разрешїтѳмыс.

Мѳд-кѳ, „лучкїа сувтѳдлыны да органїзуїтны најѳс (јѳзсѳ) производство вылын“ (Сталин). Таңї вїсталѳма мїјан органїзациѳннѳй могјас јылыс. Бурещ тајѳ могјаслы партїјалѳн XVII сјезд пуктїс торја ыжыд внїманїје. Органїзацијалѳн выныс болшевикјаслы гѳгѳрвоана.

Кѳв кушѳм вопрос практїческой стрѳїтельство ку́ча бѳрја кадын ѳнѳ бостѳй, тї азғанныд, мыј партїја вескѳдлїс внїманїјесѳ органїзациѳннѳй могјас вылѳ, ужалан ног вылѳ, аппарат лѳсѳдѳм вылѳ, јѳзѳс бѳрјѳм вылѳ, вѳчѳмсѳ контролїруїтѳм вылѳ. Тајѳ і лѳѳ вынјас лучкї сувтѳдлѳмыд. Бостѳй прїмер вылѳ Донбассѳс. Партїја да правїтельство во́зын сулалїс ыжыд мог — перїны механїзација могсѳ лучкї олѳмѳ пѳртѳм да кыпѳдны ізшѳм перјѳмсѳ колана вылѳз. Дыр кад чѳж тајѳ делѳыс во́зѳ мунїс черепаха код восковјасѳн. Решїтельнѳй минутас партїја вескѳдлїс бїсѳ Донбасса хозорганјас ужын канцеларско-бїюрократїческой методјас вылѳ, кы́з главнѳй торкыс (препїятствїјѳ) вылѳ. Кодлы сурѳ „чїнјас“ пѳвсыс та ку́ча буракод інмїс, вѳлї ердѳдѳма нѳ еща сещѳм горе-вескѳдлысјасѳс, кодјас велалѳмаѳс ужавны важ моз да кодјас заводїтлїсны бокытї кыштовтны ужын перестројка јылыс вопроссѳ. Канцеларїстјасѳс да бїюрократјасѳс бура-код зуалыштѳмѳн да хо́зайственнѳй ужјасын канцеларско-бїюрократїческой методлы паныда

тышлыг коланлуносо разяснитом могыс рабочој масса иовсын ыжыд уж нуодомон, ми шедодим гырыс вермом-
яс. Донбасс петис паскыд туй выло, колан воын изшом
перјан плансо ставнас тыртотмнас докажитомон.

Но ез-ко партија сувтлы хожајственној аппаратын не-
мучкијассо да тырмытомторјассо чорыда критикуйтан воп-
рос вылас, секи аслас став установканас—кад-нын овла-
дејтны техникаон! кад-нын ужавны пидисањ ужсо то-
домон, а не аппараты еинтог доверајтчомон! — партија
шулис: мијан вескодлыг кадрјас і медвојдор коммунист-
јас кужасны дај вермасны овладејтны налы сетом де-
лонас, бостеасны-ко најо тајо делоас збымыс, оз-ко
најо сувтны тајо вым ужас первојја сокыдторјас војас.
Тырмытомторјассо критикуйтомкод, государственној аппа-
ратса бюрократизмсо пошщадатог бичуйтомкод отщощ
партија пыртлис социализм строитыяс радо, мијан комму-
нистическој кадр повсо бодрост да уверенность. Парти-
јалон тајо вичыс јона отсаліс сафмодны свежој вым
вынјас, вым партијној да беспартијној кадрјас выдвигатом
выло да сыкод отщощ отсаліс перестроитны ужсо важ
кадрјаслыс.

Та јылыс висталом борын гогорвоана борја кадө не
сомын уна меставывса, но централној органјасын нуо-
дом реорганизацијалон подувјасыс. Но ужсо оз-на по-
лыдфыны ештөдомон. Производство вывса организаци-
онној вопросјас выло, кызи і став государственној ап-
паратса организационној вопросјас выло мијанлы і војо
ковмас пуктыны серјозној вниманје. Они, кор народној
овмосос, а сіз-жө ужалысјаслыс бытсо да культурасо
быд боксањыс кыпөдом выло завојутөма став подувја
предпосылакајасыс, делосө мучки организуйтөмыд — ком-
мунистлон главној објазанность, руководстволон главној
мог.

Кожмөд-кө, „организујтны уждон сізи, медем сіјө јон-
мөдис производстволыс решајтана џвенојассо да бост-
өөдис јөзсө вылыжык квалификация шедөдом выло“.
(С т а л и н).

Тани делөбыс мунө не сомын кадрјас јылыс, но і став
рабочој масса јылыс. Төдчөдны уждонлыс значенјессо—
өни торја ыжыд да колана мог став мијан строителство-

лөн, нөштаһын сы вөсна, мыј снабжеңіе распределајтан сїстемаын мїжан вөвлөм ізмїшествојасыс ңе шоча чужтывлөны уждон оргаңизујтан вөпросјас вылө прес-тупнө лока віқөдөм.

Оргаңизујтны уждон, сїз-кө пөртны уждонсө производство кыпөдан основнөј вөропө, тајө лоө зікөз бырөдны сещөм пөрадокјассө, кор хоҗајствеңник перепоручајтліс (сетіс) тајө ужсө второстепеннөј јөзлы, а ачыс интересујтчывліс сөмын „уждон фондсө“ расходујтөм бумажнөј планјаснас. Уждон оргаңизујтны, сїјө лоө төдны ассыд рабочөјјастө, төдны налыс квалификаціјасө, төдны, көні производстволөн решајущөј участокјасыс да кодөс колө медвоз стїмулірујтны. Уждонсө тајі ор-гаңизујтөмыд оз вермы лоны производство подувјасөн овладејттөг, производственнөј техникалыс төдчанлунсө гөгөрвөтөг. Уждон орҗаңизујтны, сїјө лоө вескөдны выныштчөмсө став рабочөј коллективлыс вескыд тујө, сї-јө лоө—кыкпөв содтыны ассыным выңјаснымөс.

Бөрја кујим вонас заводјасын да строїтелствојас вы-лын рабочөјјаслөн основнөј кадрјасыс стабілізірујтчіс-ны (закрепїтчісны). Но выл рабочөјјас ыжыд арміјалөн производственнөј опыт јона содөмыс дырјі, мї јешцө еша-на вөчим сы могыс, медем дорны јон заводскөј кадрјас да медем обеспечитны решајтана участокјассө сещөм рабочөјјасөн, кодјас збылыс кыз колө төдөны ассыныс делөсө, ассыныс оборудованїјесө, ассыныс објазанностьјассө. Оз поз вунөдны і сы јылыс, мыј ра-бочөј важ кадрјаслы сїз-жө щөкыда лоө выл пөв велөд-чыны, сы вөсна, мыј выл техникаыс налы омөла төдса.

Сөветскөј властлөн уждон полїтикаыс вескөдөма став рабочөј массајасыс оломсө воқө бурмөдөм вылө,—тајө сїз шугана подулыслөн подув. Но сөмын болгыс оппорту-нїстјас вермасны вежны уждон мынтөмын мїжанлыс по-лїтикасө мелко-буржуазнөј уравниловка полїтикаөн, уж производительностөн лыддыстөг, ужалысјас квалифика-ціјаөн лыддыстөг. Большевістскөј полїтика требујтө ре-шїтельнөј тыш „уравниловка нуөдысјаскөд“, кычі клас-сөвөј враглы отсасысјаскөд, кычі социализмлы враждеб-нөј элементјаскөд. Од медбөрын, социализмлөн мед-ыжыд могыс лоө уж производительность сещөм вылө

кыпöдöм, кодi абу позана некущöм мöд общественнöй строjы. Татöг социализм оз вермы венны. Уждон кытыртöм вылö баринjас моз преңебрежителнöйя вижöдöмды ем делö вылас сiжö-жö мелко-буржуазнöй уравниделнöй коласjаслөн пегкöдчöм. Сознателнöй рабочöйjас та вылö вижöдöны мöд ног. Мiжанлы колö воöдчыны сетчöз, медым быд рабочöй гөгөрвоис, мыj вылынжык производителноста ужыс, кывкутанажык участокын ужалöмыс, буржык квалификациjаыс колö лоны ыжыджык уждон, — секi мiжан промышленность пондас кыптыны нöшта öд-жöжык, — лö тырмымөн төвар да выйграйтас став рабочöй классыс.

Партиjа XVII-öd сjезд вылын Сталин jорт гөгөрвоöдис, мыj вöсна öниjа кадын колхозjас стрöйтöмын основнöй формаыс ем вижму артел, а абу коммуна, кодöз мi jешцö ег-на быдмöй. Гөгөрвоана-öд, мыj сöмын артелын колхозчыкjас вермöны öни öтластитны ассыныс интересjассö общественнöй колхознöй интересjаскöд, а öд сöмын таjөн i почö колхознöй делöтö нуöдны вожö. Колхоз (артел), а оз коммуна, решайт öни вижмуовмöс кыпöдöмтö, i сöмын таjö туjыс нуöдö сиктын социализмөн вермöмс, сiз öтлаöдö интересjассö торjа колхозчыкjаслыс да колхозыслыс зöннас, кодi нуöдö вожö колхознöй строjсö да öдjö бурмöдö колхозчыкjаслыс олöмсö. Сöмын коммунаса мелко-буржуазнöй уравниловкаыс öткажитчöмөн да артельно-колхознöй овмöсö вужöмөн, став колхозjасыс сувтисны овмöс кыпöдан здоровöй туj вылö, дисциплина jонмöдан да уж производителность кыпöдан туj вылö. Колхозjасын уравниловскöй настроенijejаскöд тышкасöмыс i öни ем jона ыжыд да колана (актуальнöй) мог, кызi i колхозчыкjас jур вежöрын капиталистическöй коласjаскöд став мукöд пöлөс тышыс.

I öни, кор неп-ыд абу-нын выл, а лöи-нын важ экономическöй политикаөн, а мiжан страна аслас подувнас да jона унжык олысjас сертыс лöис социалистическöй, производствон общественнöй пöлза вылö ужалöмыс да личнöй интерес лучки jитöмыс лöис социализм стрöйтöмын шöр могөн. Обеспечитны ужалысjаслыс материалнöй олöм бурмöдöмас общöй подjом да ськöд öтщöщ производствовывса подjом медса важнöй эвеноjасын ужалöмсö,

вылын производелностьа ужсö да квалификация кыпö-
дöмсö торја работникјаслыс поощрайтны (ошкы-
ны) уждон содтöмөн да сы под вылын стрöйтны мјан-
лыс уждон помётка—тащöм мјан мог. Тајö могсö луч-
кi разрешитöмыс—медбур гараытја сы вылö, мыј мi уе-
пешнöја венам ас туж вылыс став сикас падмöдчан
торјассö.

* * *

Октябрскöј революция петкöдiс мјан странаöс мiрöвöј
капиталистическöј сiстемасыс да мiрöвöј истöрияын востiс
выл мiстбок. Страна, кодi царизм власть улын пöри „jöз-
јас турмаö“, 1917-öd во октябрса лунјассаы лоiс мi-
рöвöј истöрия форпостөн.

„Некодлы тöдтöм“ большевикјас—тащöмөн најöс көс-
јисны вöчны буржуаыја!—„друг“ лоiны ыжыд вынөн i öни
некод оз сет сецöм отсöгсö мiрöвöј прогресслы, кычi
мјан большевiстскöј партыја, кычi рабоче-крестьянскöј
власть. (Апломбiсментјас.)

Тази бергöдчiс делöмыс тајö истöрическöј кадколастас.
Поçö-ö виччiсны та бöрын, мыј сöветскöј власть бердö
пондасны относiтчыны öтмоза, кычi рабочöјјас сiзи i бур-
жуаыја, кычi колхозникјас сiзи i кулакјас, кычi колонјаса
ужалысјас сiзи-i империалистјас?

Огö-мöј азçö, мöдарö, мыј капитализм да мјан асла-
ным странаын капитализмлөн коласјасыс вöчöны век
вылыс-выл атакајас сöвет власть вылö?

Сöвет властлы паныд мунысјас буржуазнöј да мень-
шевiстскöј социалистическöј печатыс щöкыда-на вiс-
тавлöны: абу, Сöветскöј Сојузыд—абу социализмлөн
страна, а мыјкö çик мöд. Аснысö бурöдöм могыс најö
повторайтöны выдумкајас, „государственнöј капитализм“
јылыс,—выдумкајас, кодјасö асныс најö оз ескыны. I
кодi-нö сы вылö ескас, мыј овлö капитализм—капиталист-
јастöг, капитализм—кризисјастöг, капитализм—ужтöмалыс-
јастöг. Буракö господа капиталистјас регыд вöтласны
асланыс печатыс став сiјö болгысјассö, кычi социализм
вылö вывтi jöј клеветникјасöс. Ас сајсаы мi ескö көс-
јим сöмын öти тор,—медым рабочöјјасыс, көт кущöм
туј костөн најö ез вöвны мјаныс торјалöмаöс, медым ун-

жык төдісны Совет Союз жылыс, вьл олөм стрөйтөмын став мїжан сөкыдлуңяс жылыс да вермөмјас жылыс. Оңи мї тајөс көсјам нөшта-ның јонжыка, сы вөсна, мыј „Россија лоїс соціалїстїческөјөн“.

Мїжан государственнөј аппарат, став аслас сузсы-төмјас дырјыс, обеспечивајтө мїжанлы поңанлуң соціалїзм стрөитан велікөј план олөмө пөртөм вьлө, врагјас зїлөны петкөдлыны кызі бјурократїческөј надстројкаөс, кодї оз өтлаас торја мортјас, да талантјас раңвивајт-чан їнтересјаскөд. Но бјурократїзмөс тащөм нога „крї-тїкујтөмыд“ сөмын вевтө врагјаслыс збыл могсө: ордө-ны Совет властлыс аппаратсө, кодї вевкөдлө странаса вьвті ыжыд овмөсөн ужалыс јөзлы пөлза вьлө, кодї вевіс став сїјө гырыс да посңи көңажїкјассө, кодјас вој-дөр збылыс „раңвивајтчылісны“ да олїсны аслас удовол-ствїје вьлө, но крестана да рабочөј шщөт вьлө, ужалыс јөзөс експлоатїрујтөм шщөт вьлө. Мї бура гөгөрво-ам, мыј бјурократїзмкөд збыл тышыс, соціалїзмөн вермөм вөсна тышыс оз торјав, і мыј карын і сїктын крупнөј проїз-водство раңвивајтчөмын вермөмјаскөд да массајаслөн култура кыптөмкөд, мїжан поңанлуң бјурократїзмөс бы-рөдөмын зев јона содөны. Нөшта матөжык кыскыны ужалысјасөс мїжан органјас ужө да парвїја вевкөдлөмөн нөшта јона кыпөдны налыс воңмөстчөмсө мїжан аппара-тын бјурократїческөј зүгөмјаскөд тышкагөмын,—таыс мї аңғам ассыным өтї медга ыжыд мог, төдам, мыј тајө,— ем вевкыд туј соціалїзмлы тырвермөм перјөмын.

Буржуазнөј странајасын, көнї ещажыкјасыс—экспло-ататорјас—ыжыдалөны уңжыкјас вьлас, ужалысјас вь-лас, государственнөј власт органјасыс зїлөны қебны массајасыс ассыныс збыл классөвөј могсө, кызі капїта-лөс дорјыс, ужалысјас їнтересјаслы паныд муңыс ор-ганјасөс. Буржуачїјалы лоө қебны ассыныс дїктатурасө разнөј сїкас парламентарїзм формајасөн да кутны мас-сајасөс ылынжык аслас управленческөј аппаратыс. Ве-сїг фашістскөј тіпа государствојасын, кодјасөс јавө вев-көдөма сы вьлө, медым ужалысјасөс кутны повәөдлө-мөн да кывшутөг пөкөрїтчөмөн капїталїстјас сапөг улын, буржуачїја полөмөн қебө ас дїктатураыслыс јөс пїңјас-сө разнөј сїкас, бытө-кө јөзсаң лөгөдөм представїтел-

ствојас шірмајасөн. да тајо і гөгөрвоана. Ердөдөм буржуазнөј фiктатура, весіг демократическөј кышнас, вошто ужалысјас сін возын став авторитетсө, кызі ужалысјаслы помоз чуждөј да враждебнөј власт.

Сөмын пролетариатлөн фiктатура, коді воплощайтө ас пышкас рабочөј класс вескөдлөм улын рабочөјјаслыс да крестаналыс сојуз, ем ужалысјаслөн власт, ем фiктатура, кодлы не толкө нинөм повны ужалысјасыс, но мөдарө—ассыс вынсө сiјө азгө ужалысјасөс став сiкас вескөдлан ужө возмөстчөмөн участвујтөмө кыскөмын. Сөмын сещөм фiктатура, буржуазнөј машинаөс сiјө подувкөд—частнөј собственностикөд—жугөдөмөн, сувтөдiс подувја мөгөн общественнөј собственности ужалыс јөв иңтерес вылө развіайтөм, сөмын тащөм фiктатура вермас стрөйтны выл общество—классјастөм общество, коді сетас позанлун кыпөдны став ужалыс јөзлыс олөмсө да кумтурасө збымыс јона вылын уровнеө.

Мі дасөс признајтны, мыј мiјан стројын зев-на унагырыс да посні сузгытөмторјасыс, но сылөн (стројслөн) подулыс—общественнөј собственности да ужалысјаслөн власт—велікөј да некодөн вермытөм вын. (Апломфiсментјас.)

Мiјан советјас—пролетариат фiктатуралөн петкөдчөм (вопищөңејје.) Кызі ужалысјас властлөн органјас, налы колө төждысны, медвојдөр, общественнөј, госуларственнөј да кооперативно-колхознөј собственности јонмөдөм вөсна, социалистическөј законностьлыс иңтересјассө вiзөм вөсна. Кызі власт органјаслы, налы колө суга вiзөдны да стөча нөјтны врагјаслыс агентјассө да, сыкөд щөщ, петкөдлыны ыжыд төждысөм ловја јөз дiнө, быд ужалыс дiнө.

Тајө ставсыс гөгөрвоана, кызі мiјанлы колө төждысны советјаслыс ужсө бурмөдөм вөсна.

Мiјанлы колө, медем нөшта јонжыка паскөдiсны ужнысө советјаслөн секцијас, предпријатіје вылын депутатскөј группас, шефскөј группас да учреждөңејјасын соцсовместителјас, медем советјас нөшта топыджыка јiтчiсны рабочөј массајаскөд. Мiјанлы колө, медем карса советјас, индустриализација да технической реконструкция политика нуөдан делөын асыныс објазанность-

жасо оломо портөмөн, жонжыка кыпөдисны ассыныс төждысөмсө рабочјјаслыс да работњыцајаслыс културно-бытөвөј нуждајасо мөгмөдөм вөсна, ужалісны төргүјтөм да жіліщнөј делө бурмөдөм вөсна, бурмөдисны ужсө школајаслыс да болњычајаслыс, кінојаслыс, бібліотекајаслыс, лөсөдисны пөрадок пывганјасын да фізкультурнөј плөщадкајас вылыи да дүгдывтөг кыпөдисны рабочөј том јөзлыс—соціалізмәөн тајө ыжыд выныслыс-түдөвөј квалифікаціјасө да помітика төдөмлунсө.

Міјанлы колө, медым міјан сіктса сөветјас топыда жітисны ассыныс ужсө колхознөј сікт кыпөдөмкөд, колхозјас да совхозјас пыр отсалісны візму овмөс кыптөмлы да колхозњыкјас културнөј быдмөмлы, сөвмөдисны болњычнөј да школьнөј уж, обеспечітисны кыгајасөн, газетјасөн да кіноөн ужалыс паскыд массајасөс, піскөдисны сіктјасө тујјас да телефонјас, да бара-жө, медым мыј вермөмыс төждысисны кыпөдны түдөвөј квалифікаціја да помітөчскөј сознательность колхознөј том јөзлыс, кодајсын міјан воқө оломыс.

Сөветјаслыс карын і сіктын ужсө сы вылнаоқ кыпөдөмөн, медым најө вөліны достөјнөјөс соціалістөчскөј государстволы, мі јонмөдам сөвет властвөс да став міјан ужлы обеспечітам тыр успех.

Сөветскөј констөтуціја вөлі прімітөма 1918-өд воына. Ленинөн гіжөм сөветскөј констөтуціја лоіс ужалыс-јаслөн соціалізм вөсна тышын знамјаөн. Тајө знамја улас мі мунім јона воқө. Сөветскөј констөтуціја аздіс воқө вылө сөвмөмсө Сөветскөј Соціалістөчскөј Республикајаслыс Сојуз котыртігөн Сталин јортөн гіжөм СССР-са „основнөј законјас“ текстын. Сіјө кадсањыс соціалізмәөн вермөмјасыс вөчисны гырыс вежсөмјас міјан страна пыщса став общөественнөј структураас, но сіјө вежсөмјасыс ез-на јешцө төдчыны міјан констөтуціја текстын. Сы вөсна Сөветскөј констөтуціјаөс колө сөщөм ногөн переработајтны, медым сыын вөлі закрепітөма Октабрса револүціјалөн сөщөм завојевањыејас, кызі колхознөј стрөј лөсөдөм, капіталістөчскөј элементјасөс ліквідірујтөм, Сөвет Сојузын соціалістөчскөј собственостлаөн вермөм. Міјан констөтуціјаын медым аздісны аслыныс места і сөветскөј демократізм помөқ сөвмөдөм

куча моҗасыс, ужалыҗаслыс госуҗаретвоён вескөдлө-
мын участвуйтан выл і важ формаҗассө сөвмөдөм куча
моҗасыс. Тырвыјө петкөдлыны миҗан конвентуҗиҗаын
выл, соҗиалистическөј обществолыс вермөмҗассө да
вөчны сiјөс подулөн сөветскөј демократизмөс быд бок-
саҗ сөвмөдөм вылө да сiјөн индыны перспективажас став
соҗиализм стрөитөмлы—ташөм миҗан моҗ.

Колө, медым Сөветҗаслөн VII сјезд шуис тајө вопрос
кучаыс ассыс чорыд кыв.

Абу сөкыд гөҗөрвоны рабочөҗаслыс да крестаналыс
торја положөҗиссө сек, кор мирын нач өви Сөветскөј
госуҗарство. Но капитализмлөн-кө сiстемалыс век җещ-
кыссө век өтарө јонжык провөворөҗиссөҗөн да ортсы-
саҗыс лоө век өтарө тыдаланажык, мыј сiјө оз-җын зөв
зумыда сулав аслас кок јылас, то ми асланым друҗаслы
вермам шуны, мыј Сөвет Сојуз өни, кызи җөкор, ыжыд
аслас овмөс вынјорнас да став ужалыҗасөҗөн сөвет власт
гөҗөр нөшта топөдчөмнас. (Гора аплоҗисментҗас.)

Тајөн ми обҗазанөс, медвојдөр, миҗан партиҗалы, кодi
ем соҗиализм стрөитөм нуөдөмын сөлөмыс. Марксизм-ле-
җиҗизм знамја паскөдөмөн миҗан партиҗа мунө воҗө, өз-
јөдө коммуҗизм вөсна бореҗҗассө, миллоннөј массаҗасөс
нуөдө миҗан Сталин да ми чорыда төдам—сiјө туыс
миҗанөс вайөдас тыр победаө! (Дыр җужалан, оваҗиҗаө
вужан, гора аплоҗисментҗас. Ставөн сувтөны.
Горөдөмҗас: „Мед олас велікөј Сталин! Ура!“
„Мед олас Молотов јорт!“).

Молотов јортлөн заклучительнөј кыв

(Трибуна вылө Молотов јортлыс петөмсө делегатјас встречајтөны дыр лөһлытөм гора аплодисментјасөн).

Јортјас, сјезд вылын правительство отчотнөј доклад куға сорһјасыс петкөдлөсны Совет Ставсојувса став республикајасса да районјасса делегацияјаслыс правительстволыс пышкөсса да ортыса политикасө тырвыјө ошкөм. (Бурнөј аплодисментјас.) Сы вөсна ме аслам көрталан кывјын вистала јона жеһыда.

Талун мијан гаһетјасын јөвөдөма телеграмма Токиосаң, көнө јуөртчысө јапонскөј парламентын иностраннөј делөјас куға министр г-н Хироталөн специальнө СССР да Јапонја кост воыгөм вопрос куға выступлеңјејас јылыс. Тајө речјасас г-н Хирота шуис, мыј сјјө „көсјө быд-ног поощрајтны СССР-көд дружбасө“ да „өдәдны советско-јапонскөј воыгөмјаслыс мирнөја раһивајтчөмсө, өнөң-на став разрешиттөм проблемајассө разрешитөм вылө выныштчөмсө кык пөв јонмөдөмөн“. Ми чолөмалам тащөм шыөдчөмсө, кодјас ҳөһнас ладмөны і мијан көс-јөмјаскөд.

Но господын Хирота азәма коланаөн, сыыс өпріч, сувтлыны сјјө дорјысан меропріјатјејас вылас, кодјасөс мијанлы колө вөлі, кыңи төдад, примітивны сфальнеј Востокын ассыным граңцајаснымөс дорјөм могыс. Секи сјјө ыстыгыс Портсмутскөј договор вылө, кодөс заклучитөма русско-јапонскөј војна бөрын 1905 воын.

Виәдлам сјјө Портсмутскөј договорсө. Тајө договорыслөн мөд статтјаыс шуө, мыј „медым недоразумеңјејас вылө ез лоны некущөм помкајас Сорһитчыс Высокөј Странајас (мөд ногөн-кө —Россеја да Јапонја) оз

нуодны русско-корејскöј граңца вылын некущом во-
женнöј мерајас, кодi вермас грöхитны опасностөн русскöј
лiбö корејскöј террiторiјалы“. Ташом-жö обязагельство
ем 9-öd статъаын Сахалин дiса кык јукөн костын гра-
ңцајас јылыс.

1925-öd вога јанвар 20-öd лунö Јапон-јакöд вöчöм
Пекинскöј соглашеңије под вылын, Портсмутскöј договор
комö ассыс вынсö i öнiја кадын Јапон-ја да СССР кост
волысöмын.

Быдöнлы тöдса, мыј СССР чорыда нуöдö Портсмут-
скöј договорлыс став шуöмјассö, кыңи i ас вылас примi-
тöм став мукöд пöлöс международнöј обязагельствојассö.
Тажö инмö щöщ i 2-öd да 9-öd статъајасыс петан обяза-
гельствојасысы сы јылыс, медым не јонмöдны Кореја-
кöд да лунвыв Сахалинкöд мијанлыс граңцајас.

Господин Хирота јанвар 22-öd да 25-öd лунса вiста-
лöмјасас высказiтчиc сы вöсна, медым Портсмутскöј до-
говорын бостöм тајö обязагельствојассö паскöдны i со-
ветско-манчжурскöј граңцајас вылö. Но-öd Портсмут-
скöј договорын, кыңи тöдам, весiг öви кывјөн абу шуöма
советско-манчжурскöј граңцаын оборонiгельнöј укрепле-
ңијејас јывсыс.

Но Портсмутскöј договорын индöм статъајас вылас
ыстысöмөн, г-н Хирота, буракö, вунöдöма тајö договор-
ыс кущом сурö мукöд статъајас јывсыс. Сиң, например,
тајö договорыслөн III статъаыс лöсöдö обязагельствојас
Россијалы да Јапон-јалы:

1) „ңикöң да öви кадын евакуiруйтны Манчжурiјаöс,
сiјö террiторiјалыс öприч, код вылö паскалö Лаодунскöј
полуостровлөн аренда“ (Порт-Артур, Дајрен) да 2) „бөр-
сетны Китај iскључiгельнöј вескöдлöм улö тырвыјö да
став објомнас Манчжурiјалыс став јукөнјассö“, кодјасöс,
договорсö кырымалiг кeжлö, вöли зајмитöма роч лiбö ја-
понскöј војскајасөн.

Сeсса, 7-öd статъа серти, Россија да Јапон-ја кöсјы-
öсны „експлоатируйтны Манчжурiјаын наөн кутан кöрт-
тујассö сöмын промышлeннöј да коммерческöј могјасөн,
но некущöма не стратегическöј могјасөн, но сенi-жö
оговоритöма, мыј тајö ограңичитöмыс оз инмы Лаодунскöј
полуостроввывса кöрттујам.

Севса, Портсмутској договорын 3-öd статъа динö ем содтöд, кодi индö, мыј Россия да Японiја вермасны кутны Манчжурiјаын ассыныс көрттуј минiјаяссö вiçом могыс быд километр вылö 15 мортыс не унжык, да сени-жö торjөн урчитöма, мыј таjö мог вылас стражнык лыдсö колö индыны „кыз поçö ещажык, збыл колöм сертыс“.

Быдöнлы тöдса, мыј СССР не сöмын пöртис олöмö таjö обязагельствојассö тырвыjö, но вöчис весiг унжык-на, мыјда корö Портсмутској договор. Таjö тыдалö сыыс, мыј КВЖД вылын, кодлөн куçтагыс 1700 километр саяj, Сöветској Сојуз, Портсмутској договор серти, көтi вермö вiçны 25 сурс саяс војска, но сiјö ас вöмасыс öткажитчiс таjö правасыс да оз кут Севернöј Манчжурiјаын весiг кiöti салдатöс. А Японiја? Тырмымөн сöмын пырмунигмоз вiçöдлыны Портсмутској договорыс индöм ставъаяссö, медем шуны, мыј најöс çикöç вунöдöмаöс Японској сторонасаң да некущöма оз пöртны најöс Манчжурiјаын.

Бостны-кö ускöдчытöм jылыс пакт, ковмас тани сöгласитчыны господiн Хиротакöд, мыј ускöдчытöм jылыс пактыд оз на разрешит даһнöј Востокрын мiр лöсöдöм куçа вопростö. Такöд öтщöщ оз поç лыдфыны, мыј тащöм пактсö заклучитöмгыс öткажитчöмыс лöö вывти отрицательнöј явленiјеөн государствојас кост воыгöмын, öд тащöм öткажитчöмыд оз отсав мiрөн овны вiлöмысы сiјö сторонаысы, кодi öтказывайтчö ускöдчытöм jылыс обязагельствојас ас вылас бостöмыс.

Абу коланлун сувтлыны сjeзд вылын торja jортјас сорнiлöмјас вылын.

Наjö ставныс вынсöдiсны менам докладын вiсталöмсö. Торjöда сöмын писател Авдеженколыс вiсталöмсö, кодi ловja примерјас вылын, кујим морт пример вылын, зев бура тöдчöдiс социализм вöсна тышыс сöкыдлунјассö да сылыс став ыжыд тöдчанлунсö, сыкöд öтщöщ Совет власть динö преданностьсö да мiјан партијаöс да Сталин jортöс радејтöмсö, кодi пырöма уна миллион ужалыс массајасö. (А плодiсментјас.)

Збыл, гырысöс мiјан странаын бöрja војасö лöом вежсöмјасыс.

17 во саяын Ленин шулис: „Сöветској социалистиче-

скöй республика“ выраженїеыд лоö, сöветскöй властлөн решімоствыс пöртны олöмö социализмö вужöм, а нöвї абу öнїа экономическöй пöрадоқјассö социалистическöйön признатöм“. Сїö кадсаңыс мїан странаын социализм победа подувјас вылын лоїны вужвыјöна вежсöмјас, вежсїс сылөн экономикаыс да сылөн социалнöй структураыс. Вежсїс олöмыс јöзјас массалөн да, буржыка-кö вїзöдлыны, мї öнї олам выл мїрын, зїк выл условїејасын.

Мїан промышленность лої мöд пöлöсөн,—страна индустриализирүтчїс сїö (промышленность) кыпалöм подув вылын. Вїзүм овмöс перестроїтчїс выл подувјас вылын, коллективизм да выл техника подув вылын. Мї шедöдїм народнöй овмöслыс јона ыжыд кыпалöм, кодї бурещ сы вöсна і мунїс да мунö пыр öтарö возö, мыј подулыс сїö кыпалöм-паскалöмлөн ем выл стројлөн победа.

Социализмлөн победаыс, кодї лоö общественнöй собственностис принципјаслөн победа, вужвыјöныс вежсїс мїан странаыс чужöмбансö, классöвöй структурасö да мїан государствоын социалнöй отношенїејассö. Кöв кыз классöвöй враг оз кутчїс аслас важ позїцијасö, мїан строїтельство ордö став да став сїкас устојсö важ обществолыс, најöс вылјасөн, выл сознательнöй дисциплина подув вылын социалистическöй отношенїејасөн вежöмөн. Вежсö ужалыс јöзлөн бытыс да олан условїејасыс, мунö сöветскöй културалөн öдјö кыптöм, нывбаба кыпöдчö выл олöмö, быдмö тырвыјö сöветскöй том јöз. Мїан сöветскöй мулөн јöзыс кыпöдöны ас пöвссыс пыр выл геројјасöс.

Мунö не сöмын нап्राжоннöй тыш став мїан олöмыс укладсö перестроїтöм вöсна. Кыпöдчöны вымыс выл радјас пїрöдакöд тышкасöм вылö, сїöс овладејтöм вылö. Мїан успехјас арктика завојүтöмын да смел сöветскöй јöзјаслөн, арктикаса геројјаслөн нїмјасыс тöдсаöс уна мїллонјаслы. І танї шедöдöма первојја вермöмјас, кодјас ез вöвны позанаöс важ мїрса јöзлы, но кодјасöс сöветскöй јöз вöчöны кызї ісходнöй момент во-зöвылö нöшта гырысжык вермöмјас шедöдöм вылö. Стратосфера овладејтöм вöсна тышын сöветскöй јöз бостїсны јона тöдчана места. І высотајас вöсна тајö славнöй тышас мї ақдам мїан ыжыд вынјаслыс да великöй стремленїејасыс петкöдчöмсö.

Сөветскöй странаыд том-на да сijö сöмын-на Һева-
жөн востiс выль вынјас быдмөмлы настојашщöй туйсö. Ми-
јан туй вылын оз поснi сöкыдторјас сулавны да зев-на
гырысöс мијан странаын капитализмөн коласјасыс. На-
јö емöс-на јешщö Сöвет Сојузса економикаын i социал-
нöй структураын. Торја-нын најö виңолöс јöз вежöрын да
дыр-на пондасны петкöдчыны. Классöвöй врагез-на пук-
ты ассыс öрүжесö, да кымын на-сјатöмжык лоö сылөн
делöйс, сымын отчајаннöјöсжык лоöны гiбел вылö обре-
чөннöјаслөн зiлөмјасыс.

Но ми тöдам ассыным туйнымöс да помöз ескам ми-
јан делö вескыдлун вылö. Тајö туй куңаыс, Ленин—
Сталин партија знамја улын, ми мунам выль, нöшта гы-
рысжык вермөмјасö. (Бурнöй аплодiсментјас,
кодјас вужöны куң овацијаö. Горзöмјас: „Мед
олас мијан вожд Сталин јорт, мед олас Моло-
тов јорт“!).

**ССР Союзса правітелство доклад куза
ССР Союзса сөветјас VII-öd сјездлөн
постановленіје**

ССР Союзса правітелство уж јылыс
ССР Союзса Народнөј Коміссарјас Сөве-
тын председател В. М. Молотов јортлыс
отчотнөј доклад кывзөм бөрын, ССР Со-
юзса сөветјаслөн VII-öd сјезд ШУÖ:

1. Ошкыны ССР Союзса Народнөј Коміс-
сарјас Сөветын председател В. М. Молотов
јортлыс отчотнөј докладсө.

2. Ошкыны ставнас да тырвыјө ССР
Союзса правітелстволыс ортсыса да пыщ-
көсса політікасө да практіческөј ужсө.

ССР Союзса сөветјас VII-öd сјездлөн
председател — М. Калинін.

ССР Союзса сөветјас VII-öd сјездлөн
секретар — А. Јенукидзе.

ЖУРИНАЛЫГ

	бет.
I. Мірбвдј развѣтѣлѣн кык вѣ	5
II. СССР-лѣн капѣталѣстѣскѣдј странајаскѣд волыбѣмјас да мѣр кутѣм вѣсна мѣжан тыш	11
1. Мѣр кутѣмын СССР-лѣн вѣзмѣстѣбѣм	11
2. СССР-лѣн капѣталѣстѣскѣдј странајаскѣд волыбѣм да мѣжан ортсыса полѣтѣка	16
III. СССР-ын соціалѣзмлѣн верѣбѣм да сѣвет властлѣн моҗас	29
1. Мѣжан странаын народнѣдј овѣдслѣн кыптѣм да соціалѣзмлѣн верѣбѣм	29
А) Промышленностлѣн кыптѣм	31
Б) Вѣзѣму овѣдслѣн кыптѣм	36
В) Тѣварбергѣдѣбѣмлѣн кыптѣм	41
Г) Транспортлѣн кыптѣм	42
2. Странаса соціалнѣдј структураын веҗбѣмјас да мѣжан полѣтѣка	45
Молотов јортлѣн закључѣтелнѣдј кыв	66
ССР Сојузса правѣтельство доклад куҗа ССР Сојузса	
Сѣветјас VII-ѣд сјездлѣн постановленѣје	71

252

дон 1 мајт

67-90-4660/270

43380-

~~130184~~

Ср. 561

00 M

46
—
63